

Generasjon heldig?

Aldri før har så mange gått av med pensjon i akademia som nå. De yngre forskerne har likevel ikke trukket lykkeloddet.

Side 16–21

Og bakom syng marknaden

Vi har atter fått ein eigen minister for forsking og høgare utdanning. Torbjørn Røe Isaksen har sendt to heftige stridsspørsmål vidare til Iselin Nybø.

FOTO: AKSEL KJÆR VINJES

Den nye statsråden Iselin Nybø rekk berre så vidt å ete før vanskelege spørsmål ventar.

Korleis skal vi sikre at Noreg utdannar nok folk til faga og yrkesgruppene vi treng? Dette var eit av dei underliggjande kjernespørsmåla då Kunnskapsdepartementet (KD) heldt den årlege kontaktkonferansen i Oslo i januar, ein møtestad mellom KD og toppane i sektoren.

Torbjørn Røe Isaksen, som framleis var kunnskapsminister, kom med to signal eg festa meg ved:

1) Regjeringa vil revurdere tilhøvet mellom stat og institusjonar. Statsråden siterte frå den nye Jeløya-erklæringa, og ifølgje denne vil regjeringa «ta initiativ til en mulighetsstudie for å se på ulike tilknytningsformer for universitets- og høyskolesektoren, som for eksempel foretaksmodellen, for å sikre mer uavhengige institusjoner.»

Den mest nærliggjande parallellen til ei slik eventuell endring er helseforetaka. Det kan vere freistande for institusjonsleiarane å få større armslag overfor styresmaktene på nokre område, som forvaltning av eigedomane, men innvendingane er vektige. Dersom ein er oppteken av kollegiale organ og demokratisk styring av forsking og høgare utdanning, er det grunn til å vere på vakt. Dersom staten gjev frå seg kontroll, hamnar han ikkje akkurat i instituttstyra. (Finst dei forresten enno?) Kontrollen hamnar i dei øvste styreroma, der den eksterne representasjonen vert større, og «leiing som ein eigen-profesjon» vert rådande som kvalifiseringsprinsipp. Brått er det næ-

«Dersom staten gjev frå seg kontroll, hamnar han ikkje akkurat i instituttstyra.»

ringslivsleiarar og ikkje staten som styrer.

Framlegget minner om det Ryssdal-utvalet kom med i 2003. Då heitte det «særlovsselskap», men essensen var den same: å gje universiteta ei friare stilling i høve til staten. Motstandarane vann for ein stor del fram. Etter fakkeltog og stort engasjement blant forskarane, vart det ikkje noko av den nye tilknytningsforma. Det aller mest omstridde var likevel overgang frå vald til tilsett rektor, som òg vart stoppa. Men det dåverande forskingsminister Kristin Clemet ikkje fekk til, har Røe Isaksen lukkast med: Hovudmodellen no er at rektor skal vere tilsett.

Røe Isaksen såg ikkje føre seg å bruke tvang i spørsmålet om tilknytningsform, men om departementet og den utvida regjeringa held fram som i førre periode, vil metoden vere å gjere alternativet så lite fristande at institusjonane – toppsjiktet, vel å merke – vil ynskje seg over til denne modellen. NTNU-rector Gunnar Bovim har alt meldt seg interessert.

2) Den neste omstridde saka går òg rett inn i diskusjonen om tilhøvet mellom stat og institusjonar. Høgre har i ei tid verka etter å kome i gang med *sentral dimensjonering*. Kode-orda tyder meir statleg planlegging og styring

av utdanningstilbodet. Regjeringa har alt sett ned eit eige utval, leia av Steinar Holden, som skal vurdere kva kompetanse norsk arbeidsliv vil trenge i framtida. Når dette lesast, skal dei ha kome med den fyrste rapporten. Røe Isaksen snakka nokså fritt om at vi i dag har eit samansurium av styringsmekanismar på dette feltet. Universiteta kan opprette og leggje ned studium som dei vil, men: «Systemet er litt schizofrent. En ting er hvordan det ser ut på papiret. Noe annet er hvordan vi i praksis dimensjonerer», sa han og viste til alle unntaka, som at det kjem pengar til studieplassar over statsbudsjettet. Eg kan leggje til at institusjonane kan ha fått nasjonalt ansvar for spesielle utdanningar av KD, som òg kan gje meir eller mindre uttrykkelige «signal», til dømes gjennom dialogmøte med institusjonane.

Og bakom syng marknaden. Institusjonane får betalt for å lage studiepoeng, og snur seg då gjerne i retning av pengestraumen. Problemet er at når alle institusjonane har lytta til KD og samtidig gjort det som løner seg, kan summen av utdanningstilbod i landet ha manglar. Kathrine Skretting, som no er rektor ved Høgskulen i Innlandet, kom med eit godt døme på dette: I tida som prorektor ved NTNU, stilte ho spørsmålet: Skal Noreg ha ein framandspråkstrategi? NTNU tilbød nygresk, men ikkje polsk, vietnamesisk eller punjabi. «Vi må sikre oss som nasjon at vi kan språk i land der vi har interesser», sa Skretting. Dét er berre éi av grunngevingane for eit mangfaldig tilbod, landet sett under eitt. Ho tok til orde for nasjonal arbeidsdeling, men dette var eit spørsmål for styra, sa KD ifølgje henne den gongen.

Det er klart at meir nasjonal styring går ut over autonomien til institusjonane, og då er vi ved møtestaden for punkt 1 og 2: Dersom institusjonane vert meir fristilte frå staten enn før, korleis skal vi unngå hol i det nasjonale utdanningstilbodet?

Det kan Iselin Nybø fundere på.

Sjå intervju med den nye ministeren for forsking og høgare utdanning på side 4.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

16: Generasjonsskiftet

Når så mange professorer går av på så kort tid, gir det muligheter for de unge. Men vil mange nok velge akademien?

24: Digital revolusjon

– Sabbatsår skal brukes til å dytte deg langt utenfor komfortsonen din. Det sier teknologi-formidler Silvija Seres, som slår et slag for nomadiske forskere.

28: Himmelen over Geiranger

Når cruiseskipene skal forense mindre, blir lufta over Geiranger rein? Forskere ved NTNU Ålesund er på saken.

4: Ny statsråd. Nytt parti.

– Vi fortsetter på den jobben som er gjort, sier Iselin Nybø (V), ny statsråd for forskning og høyere utdanning.

6: Strid om arkivene

Arkiverket omorganiserer i høyt tempo. Senterpartiet etterlyser evaluering av omleggingen.

7: Hardt mot hardt

Tyske forskningsinstitusjoner har sagt opp abonnementene på Elsevier-tidsskrifter. Norge forhandler også med forlagsgiganten om nye ordninger.

8: Hard dom for museer

Kulturrådet har evaluert norske museer. Bare 7 av 71 museer får god karakter for forskningsinnsatsen sin.

12: Undervisning skal telle mer

I dag kan institusjonene i praksis ansette den beste forskeren, og nærmest se bort fra utdanningskompetansen. Dette skal vi vekk fra, sier statssekretær Bjørn Haugstad.

FASTE SIDER

34: Bøker

36: Kronikk

37: Debatt

39: Gjesteskrivent

44: Tilbakeblikk

45: Informasjon fra
Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 2/2018 – 50. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo. Telefon: 21 02 34 00

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

JOURNALISTER: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

ELIN REKDAL MÜLLER, elin.rekdal.muller@forskerforum.no, JØRGEN SVARSTAD, jorgen.svarstad@forskerforum.no,

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 900 43 282, E-post: annonser@forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Aksel Kjær Vidnes. Trykk: Kona Trykk.

ISSN 0800-1715. Opplag: 19 905

KASTET UT I DET

Iselin Nybø har hjulpet Torbjørn Røe Isaksen med å pumpe opp forskningsbudsjettene i Stortinget. Kan hun fortsette budsjettveksten når hun selv blir statsråd?

- Nå bare sier jeg det – denne har ligget i tasken siden Tromsø og er klar for å bli spist, sier Iselin Nybø og drar frem en klasisk flyplass-bagett fra vesken. Den nye statsråden for forskning og høyere utdanning har akkurat ankommet kontoret sitt fra en konferanse i Nord-Norge med halve regjeringen. Pulten har hun knapt rukket å sitte ved så langt i sin statsrådsgjerning – hun registrerer at hun har fått eget visittkort og en ny boks med binderser. Allerede er det utfordringer med det nye statsrådslivet. Hun blir jo kjørt overalt.
- Det er en utfordring alle har. Når du ikke går én meter, hvordan holder du deg i form? Men jeg har en ny strategi ...
- **Du rekker ikke å spise?**
- Det er helt rett! De gir meg jo ikke mat! Det går opp i opp!
- **Du rakk en kort stund å jobbe som advokat i Stavanger etter fire år på Stortinget. Hvordan er det å sitte i denne posisjonen plutselig?**
- Jeg må innrømme at jeg ble overrasket da jeg ble oppringt. Men det gir en fantastisk mulighet til å ha hånden på rattet på et av de viktigste feltene.
- **Hva har overrasket deg mest med jobben så langt?**
- Når du går inn i en sånn posisjon, er det er ingen forberedelsestid. På tirsdag var jeg på kontoret mitt i Stavanger, og onsdag gikk jeg ut på Slottplassen. Det er ingen her som sier «Å, nå har vi en ny statsråd! Nå skal vi bruke litt tid på å bli kjent og sånn». Det er budsjett fra dag én. Det er rett inn!
- **Hva skjer når denne posten går fra å besittes av en Høyre-statsråd til en Venstre-statsråd?**
- Ja! Hva skjer nå? Haha. Nå har statsråden som besatte denne pos-

ISELIN NYBØ

Aktuell som nyutnevnt forsknings- og høyere utdanningsminister i Kunnskapsdepartementet, som hun deler med kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner. Nybø har tidligere vært første nestleder i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen (KUF) på Stortinget for Venstre.

ten, hatt veldig god drahjelp av Venstre på Stortinget. Han har uten unntak fått økt sin post med hjelp fra Venstre når budsjettene skulle vedtas. Det blir nok litt nye ting og et annet fokus, men dette er et område som er viktig for regjeringen, og for Venstre.

– **Er det noe du har irritert deg over at regjeringen har gjort på dette feltet mens du satt i KUF-komiteen?**

– Mange ting! Når du sitter på Stortinget og forhandler med en regjering, er det en fight hver gang. Du vinner noen ganger, og du taper noen ganger, og så irriterer du deg når du taper, men du må gå videre. De forlikene vi gjorde, står fast. Det blir ikke noen omkamper.

– **Er det noen forskjeller mellom Høyre og Venstre på dette feltet?**

– Ja, det er klart. Vi fikk inn elleve måneder studiestøtte. Det hadde ikke Høyre i sitt program ...

– **Skolepenger for utenlandsstudenter, som Solberg-regjeringen har foreslått hvert år?**

– Ja, det er også et eksempel. Det har vi vunnet i Stortinget, og det blir ikke skolepenger for utenlandske studenter i denne regjeringsperioden. Det er ikke en del av Jeløya-plattformen.

– **Før valget sa du at «Staten vil alltid ha en interesse av å styre både forskning og sivilsamfunn inn på bestemte områder for å oppnå sine mål, men forskningspolitikk skal ikke først og fremst være instrumentell». Hva legger du i det?**

– Jeg er opptatt av at vi som politikere ikke skal gå inn og styre forskningen detaljert. Vi kan si noe om hvordan man overordnet bruker midlene.

– **Jeg lurer på om det er lett å si at forskningen ikke skal være instrumentell inntil du selv sitter i en posisjon hvor du har politiske mål du vil oppnå med forskningen?**

– Nei, nei! Venstre har aldri ment det. I våre alternative statsbudsjetter har vi som parti gjort noen prioriteringer. Vi har sagt at miljø er viktig for oss. Da må vi kunne bruke samfunnets penger i den retningen. Men det er stor forskjell fra det til å styre forskningen.

– **I regjeringsplattformen står det at mest mulig av forskningen i Norge skal finansieres gjennom frie bevilgninger og gjennom åpne nasjonale forskningsprogrammer. Hva betyr «mest mulig»?**

– Hah, ja, hva betyr «mest mulig»... Det er den prosessen vi er i nå.

– **Dere har fått kritikk for at det er en del uforpliktende formuleringer ...**

– Ja, men det står også at pengene skal øke, og i en overgangsfase skal over én prosent av BNP gå til forskning. Det er ganske konkret. Nå skal vi sette oss ned og gjøre våre prioriteringer, men jeg er glad for å jobbe på et område som er prioritert av regjeringen.

– *Etter en uke har vi ikke røket uklar ennå!*

■ – Én dag er du advokat og én dag er du statsråd, ler en lettere himmelfallen statsråd Iselin Nybø.

FOTO: AKSEL KJÆR VIDNES

– I hvilken grad er du fanget av det Isaksen har satt i gang – jeg tenker på dimensjonering av utdanningene og universitetenes tilknytningsform til staten?

– Vi skal ha en gjennomgang og vurdere ulike modeller for tilknytning, for eksempel foretaksmodellen. Mye av det som de har begynt på, er ting som har vært avklart i Stortinget, men det betyr ikke at vi i Venstre har vært enige i alt. Det kan være endringer vi tar etter hvert, men i det store bildet har vi det samme parlamentariske grunnlaget. Vi fortsetter på den jobben som er gjort.

– Har du selv noen oppfatning om tilknytningsform?

– Nei. Nå har det blitt vist til foretaksmodell som et eksempel. Det er ting ved det som kan være bra og mindre bra. Nå skal vi ta en ordentlig vurdering, og jeg synes det er litt farlig hvis du går inn i en prosess og har bestemt deg på forhånd.

– Du deler departement med en av de høyest posisjonerte politikerne i Høyre – du er ikke redd for at du skal bli underlegen i budsjettkampene med Jan Tore Sanner?

– Jeg er ganske overbevist om at regjeringen ønsker at vi skal lykkes på hele utdanningsfeltet. Men politikk er alltid en fight. Media problematiserer dette veldig, men jeg er opptatt av hva vi kan få til sammen. Det har jeg et bestemt inntrykk av at Sanner er opptatt av. Etter en uke har vi ikke røket uklar ennå!

– Er det et godt tegn eller et dårlig tegn at du i det hele tatt nevner det?

– Det kan du si. Jeg har et eksempel på at vi har totalt motsatt filosofi: Det er nemlig kjeksskuffen inne på kjøkkenet. Han vil bare ha gulrøtter og sånne sunne ting. Han vil ikke ha kjeks! Jeg har sagt at det kommer ikke på tale – kjeks må vi ha!

– Åja, du er, som alle andre norske politikere, kun en «enkel gutt fra landet»?

– Ja, jeg er vel ei enkel jente fra landet. Haha. Mor mi er tannhelsesekretær og far min var brannmann, så jeg har vokst opp i et ikke-akademisk hjem, for å si det sånn. Men det er en av tingene som er så fantastisk med landet vi bor i. Du kan følge dine egne ønsker og bruke evnene du har, og så kan du bli det du vil, uavhengig av hva foreldrene er.

– Har du blitt det du ville bli nå?

– Hadde jeg forventet å sitte her? Nei, det hadde jeg ikke. Jeg har stilt til valg for Venstre, og det er en risikosport. Du må ta de mulighetene som kommer, men ha et veldig realistisk bilde av hvilke karrieremuligheter som er i Venstre. Du må jobbe hardt for det du tror på, og gjøre det beste ut av posisjonen du får. Nå vil jeg bestrebe meg på å gjøre det aller beste jeg kan her. Sektoren får ikke en Isaksen eller en Haugstad, men de får en ganske entusiastisk Iselin på feltet. Jeg skal stå på.

♦ AV AKSEL KJÆR VIDNES

SP REFSAR REGJERINGA

Stortinget vedtok ei brei utgreiing om arkivtenester i regionane. Sp reagerer på manglande oppfølging.

ARKIVVERKET

– Vi har ikkje fått den evalueringa av statsarkiva som Stortinget ønskte, og som dei tilsette også fekk lovnad om då dei sa ja til omorganiseringa, seier Kjersti Toppe, stortingsrepresentant for Senterpartiet.

Ho viser til oppslaget i Forskerforum nr. 1/2018 om frustrasjonen blant tilsette i Arkivverket. Det har storma rundt etaten etter forslaget om å gå over til fjernstyrt leiging og ei radikal omlegging av rolla til statsarkiva i regionane. Då organisasjonane i Arkivverket skreiv under på avtalen om omorganisering, var føresetnaden at det skulle kome ei evaluering av statsarkivarrolla etter eit halvt år, og at heile omorganiseringa skulle vurderast etter eitt år. Dette har enno ikkje skjedd.

– TRENERER VEDTAKET

I fjor fremja Sp eit forslag til Stortinget om å stoppe omorganiseringa og heller styrke statsarkiva. Framlegget fekk ikkje fleirtal, men Stortinget vedtok eit kompromissforslag frå Arbeidarpartiet om at regjeringa skulle setje i verk ei «brei utgreiing» av arkivfeltet, med vekt på regionale arkivtenester. Denne utgreiinga er no slått saman med den lenge planlagde revideringa av arkivloven.

– Arkivlovutvalet som skal evaluere arkivloven, har fått som tilleggsmandat å sjå på statsarkiva si rolle. Det var ikkje dette Stortinget såg føre seg då dei gjorde vedtaket. Eg er veldig negativ til det. Dette vil ta lang tid, og den store effekten av omorganiseringa i Arkivverket skjer her og no.

Toppe seier Stortinget sin vilje ikkje er

■ – Stortingsvedtaket om å evaluere statsarkiva har vorte trenert, meiner Kjersti Toppe.

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

følgd opp.

– Eg meiner dette er ei trening av stortingsvedtaket, seier Toppe.

SKEI GRANDE MÅ SVARE

Ho har difor stilt skriftleg spørsmål til kulturminister Trine Skei Grande, der ho blant anna skriv: «Vil statsråden gjere ei evaluering av omorganiseringa av Arkivverket og legge dette fram for Stortinget, korleis vil statsråden sikre ei anna og meir positiv utvikling av Statsarkiva og deira regionale arbeid og historiefagleg kompetanse (...).» Ho spør også om statsråden vil sikre statsarkivaren som reell leiar for statsarkiva.

Toppe viser til at det framleis er stor mis-

nøye i statsarkiva, som no blir leia av fagdirektørar som ikkje held til på arbeidsstaden. Statsarkivarane er statsarkivarar mest i namnet, utan makt.

Ho minner også om at Trine Skei Grande sjølv har vore sterkt engasjert i arkivsaker, og har stilt kritiske spørsmål til Stortinget om omorganiseringa av statsarkiva. Kulturministeren blir også spurd om korleis ho vurderer opplysningane om at historiefaglege tilsette i Arkivverket ikkje får signerte faglege artiklar (sjå undersak). Svaret frå kulturministeren var ikkje kjend då Forskerforum gjekk i trykken.

♦ AV JOHANNE LANDSVERK

– Har rett på signering

– Å gøyme bort artiklar verkar berre dumt. Eg er overraska over at slike saker i det heile kjem opp, seier professor Olav Torvund.

Saka i Forskerforum om at dei tilsette ved Arkivverket ikkje fekk signerte fagartiklar som er publiserte på den nye nettsida, har vekt reaksjonar. Først etter at saka kom opp i opphavsrettsutvalet til Forskerforbundet, måtte leiinga gjere retrett. Men då ville ikkje leiinga ha fagartiklar på nettet lenger. Dei kom med forslag om å opprette eit nytt nettforum for signerte fagartiklar og forskning.

«GOD SKIKK»

Professor Olav Torvund er leiar for opphavsrettsutvalet til Forskerforbundet.

– Eg klarer ikkje å sjå nokon grunn til at Arkivverket ikkje vil ha signerte fagartiklar på nettsidene, seier han.

Ifølgje loven har ein artikkelforfattar krav på å bli namngitt, «som god skikk tilseier».

– Dette er ein rett ein ikkje kan fråskrive seg, anna enn i avgrensa tilfelle. Eg ser ingen grunn til at dette kan gjelde fagartiklar på nett, seier Torvund.

Generell informasjon på vegner av institusjonen er vanlegvis ikkje signert, men fagartiklar er noko anna.

– I akademia vil signerte artiklar kunne

vere avgjerande for karrieren. Men også for mange andre, som for eksempel journalistar, er det viktig å vise til kven som har skrive ei sak.

MERKEVAREBYGGING

Torvund seier nokre institusjonar kan bli svært opptekne av å drive merkevarebygging.

– Dei vil profilere institusjonen, og ikkje folka. Men eg kan ikkje forstå at ein institusjon vil at medarbeidarar som skriv artiklar, skal vere anonyme.

Torvund reagerer også på forslaget om å ta bort artiklane og heller opprette eit forum utanfor nettsida med plass for signerte fagartiklar.

– At signerte artiklar bli gøynde bort på denne måten, verkar berre dumt.

♦ AV JOHANNE LANDSVERK

– DET ER NOE GALT MED SYSTEMET

Verken i Norge eller Tyskland har universitetene klart å bli enige med forlagene om nye abonnementsavtaler. Forskere risikerer å miste tilgang til tidsskrifter.

TIDSSKRIFTER – Alt jeg lager, er produsert med skattebetalernes penger og mitt harde arbeid, sier Günter M. Ziegler.

Matematikkprofessoren sitter på kontoret sitt på Freie Universität i Berlin. Han snakker om hvordan tyske universiteter nå forsøker å snu opp ned på markedet for vitenskapelige tidsskrifter.

– Vi gir arbeidet vårt til kommersielle forlag. De gjør relativt lite med det før de publiserer det. Da eier de det, og vi må kjøpe det tilbake. Da er det noe strukturelt galt med systemet, sier han.

SETTER HARDT MOT HARDT

Tyskland har fått mye oppmerksomhet for at de setter hardt mot hardt i konflikten med Elsevier, verdens største akademiske forlag. Günter M. Ziegler sitter i en forhandlingsgruppe som har forsøkt å fremforhandle en ny nasjonal avtale med forlagsgiganten på vegne av rundt 200 tyske universiteter og forskningsinstitutter.

Tyskerne sier nå nei til at forskningen deres skal stenges bak forlagets høye betalingsmurer, men krever at den skal være tilgjengelig for alle. Derfor vil de ikke fornye sine avtaler med Elsevier, med mindre forlagsgiganten går med på å innføre en ny betalingsmodell. Nå synes situasjonen fastlåst. Partene har ikke forhandlet siden i fjor vår, og fra årsskiftet har rundt 200 institusjoner vært uten abonnementsavtaler. Elsevier har likevel, i håp om at partene skal bli enige, latt forskningsmiljøene beholde tilgangen inntil videre. Ifølge Nature sier Elsevier at de de håper å komme frem til en løsning innen utgangen av første kvartal i år. Ziegler tror uansett tyskerne ville klart seg utmerket uten Elsevier. Det finnes andre måter å skaffe artiklene på.

NORGE FORHANDLER PÅ OVERTID

Tyskerne vil innføre noe som kalles «publiser og les»-modellen. Den innebærer at i stedet for at institusjonene betaler for abonnementer, betaler de forlaget en sum til Elsevier for hver artikkel som blir publisert i ett av deres tidsskrifter. Man betaler altså for publisering, ikke for lesing av artikler. Av dette følger at alle de tyske institusjonene skal få gratis tilgang til alle Elseviers tidsskrifter. Dette sier forlaget nei til.

Norske universiteter og høyskoler er også

FOTO: JØRGEN SVARSTAD

Nina Karlstrøm i Kunnskapsdepartementets tjenesteorgan forhandler med forlagene.

i forhandlinger om dagen. De vil også innføre «publiser og les»-modellen. Etter planen skulle nye fellesavtaler med forlagsgruppene

Wiley og Taylor & Francis vært landet før jul, men partene har ikke blitt enige. Abonnementene gikk ut ved nyttår. Mens forhandlingene pågår, har universitetene og høyskolene likevel fått beholde tilgangen til de rundt 3300 tidsskriftene.

– Hvor langt fra hverandre står dere?

– Det har jeg ikke lyst til å si. Vi er enige om pris og betingelser, sier Nina Karlstrøm i Kunnskapsdepartementets tjenesteorgan,

som forhandler på vegne av de norske institusjonene.

– Hvordan ser du på muligheten for å bli enige?

– Det er en dialog på gang. Hvis vi ikke hadde sett muligheter for å bli enige, hadde vi ikke fortsatt å forhandle.

– VIL MELKE SYSTEMET

I Berlin hevder Ziegler at Elsevier innser at de må endre sin forretningsmodell, men at de forsøker å melke markedet for penger så lenge de kan.

Elsevier svarer at de støtter en global overgang til såkalt «gull åpen tilgang», som betyr at alle forskningsartikler blir fritt tilgjengelige for alle. Men de er uenige i at Tyskland skal få tilgang til alle forlagets artikler fra resten av verden ved å betale et publiseringsgebyr.

– Disse avgiftene dekker bare retten tyske forskere har til å spre sitt arbeid til det internasjonale forskningssamfunnet. De dekker ikke samtidig tilgang til abonnementsartikler publisert utenfor Tyskland. De aller fleste av verdens forskningsnasjoner, inkludert USA, Kina og Japan, foretrekker abonnementsmodellen, og gjør ikke forskningen sin umiddelbart tilgjengelig for Tyskland, skriver de i en e-post.

– KAN IKKE FORTSETTE SOM FØR

Kan det bli brudd i Norge også? Biblioteksjef Rune Brandshaug ved NTNU har deltatt i forhandlingene med Wiley. Hvis partene ikke blir enige om en ny modell nå, tror han avtalene blir forlenget inntil videre. Deretter må universitetene forberede seg på en fremtid med færre tidsskrifter, spår han.

– Vi kan ikke fortsette som nå, vi har ikke budsjett til det. Vi klarer ikke lenger å finansiere dette ved bare å si opp småtidsskrifter, vi må også si opp de store pakkene, sier han.

♦ AV JØRGEN SVARSTAD

SKÅRAR DÅRLEG PÅ FORSKING

Berre 7 av 71 museum får gode karakterar for forskingsinnsatsen i 2016.

MUSEUM

– Vi har nok vore for dårlege til å rapportere inn til Kulturrådet, seier Mads Langnes, førstekonservator ved Romsdalsmuseet. I rapporten «Museene 2016 – Kulturrådets vurderinger av museene i det nasjonale museumsnettverket» kjem det fram at berre 7 av 71 museum får god karakter for forskingsinnsatsen. Romsdalsmuseet er eitt av mange museum som Kulturrådet ikkje har grunnlag for å gje ei heilskapleg vurdering. Museet hadde tre publikasjonar i 2016, og berre éin av desse var fagfellevurderte. Den publikasjonen var det Langnes som stod bak. Han er også den einaste som har doktorgrad ved alle dei tre regionmusea i Møre og Romsdal fylke.

– Romsdalsmuseet driv med kunnskapsproduksjon i form av artiklar til årbøker, og det er ei viss interesse for å skrive den typen artiklar. Men når det er snakk om å ta skrivinga opp på forskingsnivå, blir eg ganske aleine, seier han.

– BLIR IKKJE FANGA OPP

Det er andre året på rad at Kulturrådet offentliggjør vurderinga av musea innan formidling, forvaltning av samlingar og forskning. Ifølgje rapporten har musea eit betydeleg forbedringspotensial når det gjeld forskingsinnsatsen. Dei sju som får best omtale, er Vest-Agder-museet, Anno Museum, Museene i Sør-Trøndelag, Varanger Museum, Museum Stavanger, Norsk Folkemuseum og Lillehammer Museum. Dette er museum med økonomiske ressursar og fleire tilsette med forskingskompetanse. Unnataket er Varanger Museum, som er eit mellomstort museum med 29,1 årsverk. Museet gav ut 33 publikasjonar, og fem av dei var fagfellevurderte.

Til samanlikning publiserte Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, med sine 177,5 årsverk, berre 26 publikasjonar. Fire av desse var fagfellevurderte. «For en institusjon

med over 50 ansatte med forskningskompetanse er ikke dette høye tall», skriv Kulturrådet, som likevel gjev karakteren tilfredsstillande.

Direktør Karin Hindsbo seier at Nasjonalmuseet har eit nasjonalt ansvar for å løfte fram ny kunnskap om den norske kunst-, arkitektur og designhistoria.

– Det vil alltid vere eit mål å styrke forskinga, og tala kunne klart vore betre. Museet er no inne i ein spesiell fase, kor det spennande og omfattande arbeidet fram mot det nye Nasjonalmuseet på Vestbanen er i fokus. Eg vil likevel streke under at det går føre seg mykje FoU-arbeid både i Nasjonalmuseet og andre museum som ikkje blir fanga opp av kartlegginga til Kulturrådet, og som ikkje alltid er like lett å talfeste, seier Hindsbo til Forskerforum.

– For vår del gjeld det særleg det store arbeidet med samlinga fram mot det nye museet og også større prosjekt i samarbeid med insti-

■ – Eg har delteke i fleire bokprosjekt i lag med Universitetet i Bergen og Høgskulen i Volda, seier Mads Langnes.

FOTO: ROMSDALSMUSEET

tusjonar som NTNU og Universitetet i Oslo som ikkje blir fanga opp av statistikken.

MANGLAR RAPPORTERING

Marie Skoie, fungerande leiar i museumsseksjonen i Kulturrådet, seier Hindsbo har rett i at ikkje all forskning blir fanga opp i statistikken.

– Vi har ikkje alltid godt nok grunnlag til å vurdere forskingsinnsatsen. Vi går kvart år gjennom museumsstatistikken og årsrapporteringa til musea, og det er ein del museum som kjem svært dårleg ut. Om lag ein tredjedel av musea har manglande rapportering av forskingsverksemda, og då er det vanskeleg å avgjere i kva grad musea driv med forskning. Dette er også grunnen til at vi ikkje har gått ut med ei fullstendig liste over kven som gjer det mindre bra på dette området, seier Skoie.

Både i museumsmeldinga og i tildelingsbrev fra Kulturdepartementet dei seinare åra står det at musea skal forske. Generalsekretær Liv Ramskjær i Museumsforbundet meiner det er synd om ikkje signala i tildelingsbrev blir følgde opp.

– Dette er ikkje bra. Om det er fordi musea har valt å bruke den tilgjengelege plassen til å rapportere om andre ting, eller om det er utbreidd mangel på interesse for forskning, er ikkje godt å seie, uttaler ho.

Ramskjær seier det framleis er universitetsmusea som er størst når det gjeld vitskapleg publisering.

– Men det er aukande interesse for forskning også ved ein del andre museum. Fleire er i ferd med skrive nye forskingsplanar og gjev tilsette høve til å gå på skrivekurs eller ta doktorgard. Ved mange institusjonar er det likevel formidling og forvaltning av samlinga som blir prioritert.

LITE TID TIL FORSKING

Leiar i Forskerforbundet Petter Aaslestad meiner det bra at Kulturrådet offentliggjør ei oversikt over forskingsaktiviteten.

– Vi veit at mange av medlemmene våre i museumssektoren har problem med å setje av tid til forskings- og utviklingsarbeid. Mange har forskning som del av stillinga, men det blir lett ein salderingspost om ikkje institusjonsleiinga prioriterer forskning. Eg ser at Nasjonalmuseet forklarar manglande forskning med at dei er så opptekne av flytteprosessen. Dette er ikkje eit godt teikn. Dei som har rett til å forske i stillinga si, må jo få drive på med det, seier han.

Aaslestad er svært glad for at forskning ved musea er nemnd i den nye regjeringsplattforma.

– Der står det eksplisitt at regjeringa vil styrke forskings- og formidlingskompetansen ved musea. Dette er noko Forskerforbundet

har arbeidd for lenge. Det skjer mykje forskning ved norske museum som ikkje kjem godt nok fram, seier han.

Aaslestad meiner ein definerer forskning litt for smalt.

– For dei som jobbar på museum, kan det ligge mykje forskingsarbeid i å lage ei stor utstilling. Også innanfor eit område som konservering ligg det mykje forskingsbasert kunnskap. Det er viktig å ikkje lage eit for snevert forskingsomgrep.

– MÅ HA SAME KVALITETSKRAV

Direktør Håkon Glørstad ved Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo er derimot opptatt av at museumsforskninga ikkje er ulik anna forskning.

– Forskinga ved musea må vere underlagd dei same kvalitetskriteria som all forskning. Etter mi meining er humaniorameldinga uklar på dette punktet.

Glørstad meiner museumsinstitusjonane har ulike samfunnsoppgåver.

– Det bør vere ei tydeleg arbeidsdeling innanfor museumsfeltet, der nokre museum, som universitetsmusea, er forskingsintensive og andre museum prioriterer andre oppgåver. Eg støttar Museumsforbundet i at alle kan skrive artiklar. Men om vi skal konkurrere på internasjonalt nivå, er det snakk om heilt andre krav.

Han meiner det må vere ein føresetnad for god museumsforskning at Kulturdepartementet går tungt inn med midlar og overfører pengar til Forskingsrådet, slik at det kan lysast ut eigne forskingsprogram.

– Om ein ikkje følgjer opp med forskingsmidlar, blir det skapt ei forventning til forskning som blir vanskeleg for musea å innfri, seier Glørstad.

– DET BLIR NOK BERRE EG

Litt midlar kan det likevel drype på Romsdalsmuseum etter at Møre og Romsdal fylkeskommune vedtok ein ny plan med forskning som eit satsingsområde.

– Fylkeskommunen har løyvd pengar til å tilsetje ein forskingskoordinator for dei tre regionmusea, og det vil bli mogleg å søkje om støtte til forskingsprosjekt. I tillegg vil Romsdalsmuseum satse meir framover, ved at ein større del av stillinga mi skal setjast av til forskning, seier førstekonservator Mads Langnes.

Han trur likevel ikkje forskingsproduksjonen ved museet vil ta av.

– I praksis blir det nok berre eg som kjem til å publisere forskning ved museet, også dei næraste åra.

✦ AV JOHANNE LANDSVERK

FOTO: DAG ROSSE

– Mykje FoU-arbeid ved musea blir ikkje fanga opp av kartlegginga, seier direktør Karin Hindsbo ved Nasjonalmuseet.

Slik er vurderinga

Forskerforum har prøvd å gruppere korleis dei 71 musea ifølgje Kulturrådet gjer det i forskning. I vurderinga til Kulturrådet er det ikkje berre talet på publikasjonar som tel, men at musea har forskingsplanar, FoU-samarbeid, forskingskompetanse og at dei deltek i faglege museumsnettverk.

«Meget» tilfredsstillande eller solid (7)

Vest-Agder-museet, Anno Museum, Museene i Sør-Trøndelag, Varanger Museum, Museum Stavanger, Norsk Folkemuseum og Lillehammer Museum

God innsats, tilfredsstillande, vilje til å satse (21)

Jødisk museum i Oslo, Jærmuseet, Ryfylkemuseet, Punkt Ø, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, Bymuseet i Bergen, KODE-Kunstmuseene i Bergen, Norsk Teknisk Museum, Valdresmusea, Telemark Museum, Vest-Telemark Museum, Sørlandets Kunstmuseum, Dalane Folkemuseum, Baroniet Rosendal, Museum Vest, Museumssenteret i Hordaland, Nynorsk kultursentrum, Stiklestad Nasjonale Kultursenter, Nordlandsmuseet, Perspektivet museum, Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark

Forbetringspotensial (11)

Østfoldmuseene, Museene i Akershus, Oslo Museum, Randsfjordmuseene, Drammens Museum for kunst og kulturhistorie, Buskerudmuseet, Aust-Agder museum og arkiv, Næsjernverksmuseum, Nordmøre museum, Lillehammer Kunstmuseum, Gudbrandsdalsmusea

Mindre tilfredsstillande/manglar forskning (8)

Kistefos-museet, Bergens Sjøfartsmuseum, Sunnhordland Museum, Haugalandmuseene, Norsk Skogfinsk Museum, Skibladner, Preus museum, Norsk Industrierbeidermuseum

Vanskeleg å vurdere/manglar rapportering (24)

Romsdalsmuseum, Helgeland Museum, Museum Nord, Musea i Sogn og Fjordane, Henie Onstad Kunstsenter, Astrup Fearnley Museet, Norsk Vasskraft- og Industriadmuseum, Kulturkvartalet, Hardanger og Voss museum, Sunnmøre Museum, Agder naturmuseum og botaniske hage, Norsk Luftfartsmuseum, Sør-Troms Museum, Midt-Troms Museum, Nord-Troms Museum, Nordnorsk Kunstmuseum, Museet Midt, Verdensarvsenter for bergkunst –Alta Museum, Svalbard Museum, Mjøsmuseet, Norsk Bergverksmuseum, Blaafarveværket, Vestfoldmuseene, Det Internasjonale Barnekunstmuseet

FORTSATT KJØNNSDALT AKADEMIA

Fortsatt er mer enn to av tre professorer menn. Men én type stilling er så dominert av kvinner at Forskerforbundet er bekymret.

LIKESTILLING

Det viser et notat som Forskerforbundet har laget om kjønnsbalanse i universitets- og høyskolesektoren. Samlet sett har kvinneandelen i vitenskapelige stillinger gått fra 40,8 til 46,4 prosent på ti år. «Nå kan vi snakke om en tilnærmet likestilling innen undervisnings- og forskerstillinger samlet sett», heter det.

Men det er store variasjoner. Det er fortsatt bare 29,3 prosent kvinnelige professorer. Veksten i kvinneandelen er på rundt ett prosentpoeng i året. Daværende kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen har tidligere kritisert sektoren for at det går for tregt.

– IKKE VELDIG IMPONERENDE

– Det går jevnt og trutt fremover. Og i den sammenheng tror jeg vi skal legge vekt på *jevnt og trutt*, og ikke *fremover*. For det er klart at det får en effekt i et tiårsperspektiv, men veldig imponerende kan jeg ikke si at det er, sa han i et innlegg i mai i fjor.

NTNU hadde i 2017 den laveste andelen kvinnelige professorer (24,5 prosent).

Blant dem som først og fremst underviser,

FOTO: SHUTTERSTOCK

■ Det er stort kvinneflertall blant administrativt ansatte.

er det derimot kvinneflertall. To av tre høyskolelektorer er kvinner, og andelen har vært svakt økende de siste fem årene. Den siste tiden har det vært en debatt i Forskerforum om hvorvidt mer vektlegging av undervisning vil gjøre det lettere for kvinner å få opprykk som professorer.

KVINNELIGE SAKSBEHANDLERE

Kvinneflertall er det også blant administrativt

ansatte. Blant saksbehandlere og utredere er over syv av ti kvinner. «Kjønnsbalansen her bør også gi grunn til bekymring, men her er det lite fokus og liten endring», skriver Forskerforbundet.

Sterkest vekst i kvinneandelen har det vært blant førstestillinger de siste årene. Andelen kvinnelige førsteamanuenser har for eksempel gått fra 40,4 prosent i 2012 til 47,5 prosent i 2017.

Andel kvinner i 2017 i prosent

- Professor: 29,3
- Postdoktor: 44,8
- Førsteamanuensis 47,5
- Stipendiat: 52,3
- Førstelektor 56,4
- Universitetslektor: 58,6
- Høgskolelektor: 65,6
- Saksbehandler- og utrederstillinger (sum): 73

➡ AV JØRGEN SVARSTAD

ANNONSE

Inspirasjon
sjanger
unges skriveprose
gi tilbakemelding
revisjon
skrive for å tenke
skriveglede
tydelig skrivning

tenis
komme igang
selvtillit
bruke andrepositt
finne skrivetid
perfeksjonisme
prioritere

tanke om skrivning
få trua
motivasjon
talke fagfellevurdering
flow
skriveprosessen
målgrupper

forfatterstemme
prestationsangst
redigering
akademisk stil
finne den røde tråden
kreativ akademisk skrivning

SKRIVEKURS I HELLAS

AKADEMISK SKRIVING

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

24. juni - 1. juli 2018 på
Metochi studiesenter, Lesvos
Påmeldingsfrist: 1. april

Les mer om skrivekurset
på våre nettsider:
dmmh.no/fei/skrivekurs

**Uten
helseerklæring**

Har du takket nei til **Forskerforbundets obligatoriske forsikring?**

Vet du hva du har gått glipp av?

Nå får du en ny sjanse:

Fra 15. februar til 15. mars kan du kjøpe den uten helseerklæring!

Forskerforbundets obligatoriske forsikring gir deg:

- 6G ved død
- Inntil 80% av 6G ved uførhet
- 1G ved kritisk sykdom
- Inntil 45 G ved ulykke

**= De viktigste forsikringene til en uslåelig pris,
kun kr 154 per mnd!**

Les mer på våre nettsider!

Trenger du mer?
Hva med ektefelle/samboer?
Vi gir deg de beste rådene!

FOTO: NTNU/NILS HEIDAL

■ Regjeringa satsar på høgare utdanningskompetanse, også for professorar. Vil avstanden til dosentane bli mindre?

KVA SKAL VI MED DOSENTANE?

Treng vi dosentar når også professorane må vise til meir og betre undervisning? Begge løp er viktige, meiner statssekretær Bjørn Haugstad.

KARRIERE

Regjeringa ønskjer at undervisning og utdanningsfagleg kompetanse skal telje meir ved tilsetjing og opprykk til professor. I fjor haust leverte ei arbeidsgruppe eit forslag om å endre forskrifta, der det blir presistert at professorane må vise til «kvalitetsutvikling i egen undervisning og veiledning over tid». Kravet til professorar har i stor grad vore basert på kva ein har oppnådd innan forskning. Vil dei nye undervisningskrava føre til at professorløpet nærmar seg dosentløpet?

– FORSKING AVGJERANDE

Professor Gunnar Grepperud ved UiT – Norges arktiske universitet har vore med i arbeidsgruppa.

– Vi har ikkje sagt noko i forslaget vårt om vektning av undervisning og forskning ved professoropprykk. I mandatet frå regjeringa står det at ein ønskjer større differensiering mellom professorar og førsteamanuensisar. Det vi foreslår, er eigentleg berre ei presisering

av minstekravet til pedagogisk kompetanse, seier Grepperud.

– Vil ikkje professorar måtte vise til ei viss mengd undervisning?

– Nei, det som kjern i den nye forskrifta, går meir på kvalitet enn omfang. Ein ønskjer at professorane skal halde det faglege nivået, men at dei i tillegg skal kunne undervise på ein god

måte. Men eg kan ikkje sjå at dette vil føre til ei rokering av forholdet mellom undervisning og forskning. Vitskapleg publisering vil framleis vere avgjerande ved opprykk til professor.

– HØGST REELLE ENDRINGAR

Statssekretær Bjørn Haugstad (H) i Kunnskapsdepartementet er ikkje heilt einig.

– Det er noko patetisk over at alle spring rundt for å hjelpe professorar til å bli flinkare til å undervise.

ØYVIND GLOSVIK, DOSENT

– Skal det vere eit poeng med desse endringane, må vi ende opp med å ta utdanningskompetanse meir på alvor, og at det kan bli avgjerande ved tilsetjingar. Viss ikkje har vi ikkje kome eitt steg vidare. Noko av det vi har sendt på høyring, er korleis forsking og undervisning skal vegast. Skal ein kjempegod forskar, som berre så vidt passerer minimumskrava for undervisning, kunne bli rangert lågare enn ein dårlegare forskar med høg undervisningskompetanse? Det er blant spørsmåla vi ønskjer å få belyst.

– Er det ikkje berre ei presisering av forskrifta?

– Det er ikkje snakk om kjempestore endringar. Men vi meiner, basert på arbeidet til arbeidsgruppa, at dette er høgst reelle endringar. I dag kan institusjonane i praksis tilsetje den beste forskaren, og nærmast sjå bort frå utdanningskompetansen. Dette skal vi vekk frå.

DOSENTAR PÅ SIDELINJA

Øyvind Glosvik er dosent ved Fakultetet for lærarutdanning, kultur og idrett ved Høgskulen på Vestlandet (HVL). Han var tidlegare førsteamanuensis, men er i dag ein av 173 dosentar i landet.

– Det er noko patetisk over dette at alle spring rundt for å hjelpe professorar til å bli flinkare til å undervise, slik at dei kan kvalifisere seg. God undervisning er ikkje berre individuelle prestasjonar i eit klasserom. Blant anna handlar det om å kunne bygge opp studium, og sørgje for at studia er tilpassa behovet til studentane, seier Glosvik.

– Men kva skal vi med dosentar om profesorene også skal vise til meir undervisning?

– Svært mange av dei som jobbar i høgare utdanning, og særleg ved høgskulane, har ikkje doktorgrad. Og dei kjem ikkje til å få det heller. Om vi skulle ta frå dei høvet til å søkje opprykk til dosent: Kva skal vi tilby dei då? Eg kjenner mange ved høgskulen som jobbar hardt og som ønskjer opprykk, og dette har også med lønn å gjere, seier Glosvik.

Han meiner skiljet i status mellom professorar og dosentar berre vil bli forsterka, trass i at dei to løpa på papiret er likestilte.

– Departementet har laga eitt løp som er mykje finare enn det andre. Eg er redd for at skilnaden mellom dei to løpa berre vil bli større. Ein kan spørje kva institusjon som helst kor mykje ressursar dei brukar på doktorgradsutdanningar, og kor mykje dei brukar på førstelektorkvalifisering. Medan dei som tek doktorgradsutdanningane, blir sydde puter under armene på og løfta fram, føler mange førstelektorar at dei er sette på sidelinja, seier han.

VEKT PÅ UTVIKLINGSARBEID

Bjørn Smestad er dosent ved OsloMet – Stor-

byuniversitetet. Han meiner det blir feil å spørje om vi treng dosentar om også profesorene må vise til meir undervisning. Ifølgje Smestad er hovudpoenget med førstelektor-dosentløpet utviklingsarbeid, ikkje undervisning.

– Dosentstillinga er ei forskar- og undervisningsstilling, og utviklingsarbeid er ei viktig form for forsking, seier han.

Både i sjukepleieutdanninga og lærarutdanninga har OsloMet satsa på førstelektorløpet.

– Bakgrunnen for dette er at mange tilsette gjennom mange år har gjort eit betydeleg utviklingsarbeid, slik at dei kanskje har kome på nivå med ein ph.d. Men dei kan ikkje vise til eitt samanhengande treårig prosjekt. Ved OsloMet er vi opptekne av at det finst fleire vegar til å bli forskar, og at førstelektor-dosentløpet kan vere like verdfullt som førsteamanuensis-professorløpet.

– BEGGE LØP VIKTIGE

Statssekretær Haugstad meiner begge karriereløpa er viktige, sjølv om talet på dosentar er svært lågt. Han viser til at regjeringa har sett ned ei ekspertgruppe som skal sjå nærare på stillingsstrukturen i Noreg samanlikna med andre land.

– Før vi får rapporten frå ekspertgruppa, held vi oss til at vi har begge løpa, seier han.

– Kva skal vi med dosentar i dag?

– Eg kan ikkje svare klart på dette før vi ser kva ekspertgruppa

kjem fram til. Men eg meiner den klassiske rolla til førstelektor og dosent, som er å drive god undervisning og utvikle gode studietilbod, blir viktigare og viktigare. Skal vi auke kvaliteten i norsk høgare utdanning, vil vi trenge meir av det førstelektorar og dosentar er forventa å vere gode på. Dette skal også vere krav til professorar, at dei kan vise til utvikling av gode studietilbod.

– Dosentar kjenner seg annanrangs i forhold til professorar. Vil dette berre forsterke seg?

– Dette handlar mykje om prestisje og respekt frå fagfeller. No løftar vi fram utdanningskompetanse til å bli viktigare enn tidlegare. Og utdanningsfagleg kompetanse er jo nettopp det som særpregar dosentane. Så grunnlaget for at dei skal oppnå større prestisje, blir betre. Men om dette faktisk skjer i praksis, veit vi jo ikkje.

SATSAR PÅ DOSENTEN

NTNU er ein av institusjonane som ønskjer å satse på førstelektor-dosentløpet.

– Vi har ei arbeidsgruppe som jobbar med dette. I kvalitetsmeldinga vart omgrepet praksisprofessor nemnd, men vi meiner at dosentløpet blant anna er naturleg for mange som jobbar tett med profesjonsfeltet, seier Anne

Borg, prorektor for utdanning ved NTNU.

Borg leia også arbeidsgruppa som la fram forslaget om høgare krav til undervisning ved professoropptrykk.

– Det er inga motsetning mellom satsing på dosentar og at det også blir større utdanningskrav til professorar. All utdanninga vår skal vere forskingsbasert, og det er nokon som vil ha større fokus på utdanningsområdet enn andre.

– Universitetet i Oslo (UiO) har berre to dosentar, så ein kan vel klare seg utan?

– Ja, men UiO er ganske ulik NTNU, som har mange korte profesjonsutdanningar, til dømes sjukepleie-, ingeniør- og lærarutdanning. Så vi har behov for å klargjere kva karriereløp vi treng. Vi må ta vare på mangfaldet i sektoren, og eg er ikkje sikker på at vi greier det med berre eitt karriereløp.

♦ AV JOHANNE LANDSVERK

Ekspertgruppe

- blir leia av Arild Underdal ved UiO, på oppdrag frå regjeringa
- skal samanlikne stillingsstrukturen i norsk høgare utdanning med andre land
- får hjelp til kartlegginga av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forsking og utdanning (NIFU)
- skal kome med innspel til korleis stillingsstrukturen i Noreg kan utformast
- skal leggje fram innspel innan 1. mai 2018

Krav til toppstillingane

Kriteria for å bli tilsett som dosent og professor er ifølgje noverande forskrift mellom anna:

Dosent

- forskings- og utviklingsarbeid på høgt nivå retta mot yrkesfeltet
- dokumentert omfattande pedagogisk utviklingsarbeid og anna pedagogisk verksemd av høg kvalitet
- dokumentert relevant praktisk-pedagogisk kompetanse på grunnlag av utdanning eller undervisning og rettleiing

Professor

- vitskapleg nivå i samsvar med etablerte internasjonale eller nasjonale standardar eller
- omfattande kunstnarleg verksemd på høgste nivå etter internasjonal standard og relevant breidd og fordjuping i faget eller disiplinen på høgste nivå
- dokumentert relevant praktisk-pedagogisk kompetanse på grunnlag av utdanning eller undervisning og rettleiing

FOTO: HVL

– Eg har ei kjensle av at dosentar er annanrangs, seier Øyvind Glosvik.

UTDANNING

NTNU ETABLERER SEG I OSLO

NTNU etablerer en avdeling for etter- og videreutdanning i Oslo. Også i dag har NTNU et tilbud på dette området i hovedstaden, men nå er planen å etablere seg på permanent basis. – Etter- og videreutdanning utgjør et stort og raskt voksende marked, og det er svært viktig for NTNU å gjøre seg interessant for disse nye kundene, sier prorektor for utdanning Anne Borg til Universitetsavisa. Om tiltaket blir en suksess, kan det bli aktuelt å etablere tilsvarende avdelinger i andre norske byer.

UNDERVISNING

Fornøyd med seg selv

■ Lærerne i norsk høyere utdanning er mest positive til innholdet i utdanningene, egen kompetanse og egen evne til å engasjere og motivere studentene. Minst positive er underviserne til tid og ressurser de får til undervisning og veiledning, støtte fra studieprogramledelsen og studentenes forkunnskaper. Dette kommer fram i Underviserundersøkelsen 2017, som er gjennomført av Nokut – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen. Over 6500 personer har svart på spørreundersøkelsen.

FUSJON

Ett museum på Lillehammer

■ Lillehammer museum og Lillehammer Kunstmuseum planlegger å slå seg sammen. Daglig leder Christen Ness ved kunstmuseet forteller at Kulturdepartementet har økt driftstilskuddet med fem millioner i året med tanke på konsolideringen. – Dette betyr at vi nå kan jobbe mot en sammen slåing fra 1. april 2018. Det er snakk om en virksomhetsoverdragelse, der vi blir en avdeling under Stiftelsen Lillehammer museum. Men vi skal beholde navnet Lillehammer Kunstmuseum, sier Ness til Forskerforum.

FAGFORBUND

– Løfter fram de uorganiserte

■ I den politiske plattformen til de blågrønne står det at «regjeringen anerkjenner at mange arbeidstakere velger å være uorganiserte». Dette får Unio til å reagere: – Vi må veldig langt tilbake i norsk historie for å finne en regjering som på tilsvarende måte løfter fram de uorganiserte. For oss virker det som de slår beina under sitt eget utsagn om at de støtter opp under organisasjonene i arbeidslivet og at de ønsker høy organisasjonsgrad, sier Erik Orskaug, sjeføkonom i Unio, til Klassekampen.

FAGFORBUND

Glad for egen minister

■ – Det er gledelig med en egen statsråd dedikert til forskning og høyere utdanning. Vi i Forskerforbundet har lenge tatt til orde for dette. Jeg håper det vil bety bedre koordinering av forskningspolitikken, og at statsråden blir en pådriver for økt forskningsinnsats i alle departementer, sa Petter Aaslestad, leder i Forskerforbundet, etter utnevningen av Iselin Nybø (V) som minister. Han er spent på hva den nye statsråden kan få til når det gjelder arbeidsbetingelser og rekruttering til forskeryrket.

FORSKNING

Senter for bærekraftig hav

■ Universitetet i Bergen (UiB) har nylig åpnet Centre for Sustainable Global Ocean Governance and Research. Senteret skal bidra til at forskning og vitenskapsdiplomati blir en sentral del av Norges bidrag til arbeidet med bærekraftig hav, skriver UiB. – Gjennom etableringen av dette senteret vil UiB bidra til at norske myndigheter bringes direkte i kontakt med forskning og kunnskap som gjør at Norge kan være en sentral aktør internasjonalt i implementeringen av FNs bærekraftsmål, sier UiB-rector Dag Rune Olsen.

FOTO: FLICKR/ANDREAS ØVERLAND

INSTITUTT

Nytt navn på forskningsgigant

■ Det nye Forskningssselskapet SørVest AS har skiftet navn til NORCE – A Pioneer within Norwegian Research and Innovation. Forskningsgiganten med 900 ansatte er et resultat av fusjonen mellom forskningsinstituttene Uni Research og Christian Michelsen Research i Bergen, IRIS i Stavanger og Agderforskning og Teknova i Agder. NORCE skal ha hovedkontor i Bergen, og Elisabeth Maråk Støle er tilsatt som administrerende direktør. Støle er i dag direktør ved Møreforskning.

Nokut har gitt Kunsthøgskolen i Oslo ny status.

FOTO: KHIO

UTDANNING

KHIO BLIR VITENSKAPELIG

Kunsthøgskolen i Oslo (KHIO) har fått status som vitenskapelig høgskole med profil innen fagområdet kunst. I begrunnelsen heter det at KHIOs faglige virksomhet har høy kvalitet, og skolen tiltrekker seg svært kvalifiserte søkere og motiverte studenter. KHIOs visjon er å tilby ledende utdanning av skapende og utøvende kunstnere og designere. Kunsthøgskolen skal være en arena for nytenkning og forvaltning av fagtradisjoner, og bidra til fremtidens kunnskaps- og samfunnsutvikling.

BYGG

Ni milliarder til NTNU-campus

■ NTNU har fått penger til 92 000 kvadratmeter nybygg og 45 000 kvadratmeter ombygging av campus i Trondheim. Anslåtte kostnader er ni milliarder, og utbyggingen skal gjennomføres i løpet av ti år.

– En helhetlig campusutvikling gir rom for å samle de samfunnsvitenskapelige og humanistiske fagmiljøene som i dag er spredt på Dragvoll og i byen, med de øvrige fagmiljøene, uttaler rektor Gunnar Bovim. Konseptet innebærer også ombygging for magasinarealene til Vitenskapsmuseet.

UH-SEKTOR

Oslos andre universitet

■ Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) er av Kongen i statsråd godkjent som universitet, med navnet OsloMet – Storbyuniversitetet. Navnet, som ble vedtatt av HiOA styre med seks mot fem stemmer, har blitt heftig diskutert. Men OsloMet ble likevel godkjent av Kunnskapsdepartementet. Høgskolen har jobbet for å bli universitet helt siden 2011. – Statusen er vel fortjent, fordi HiOA tilfredsstiller de nye kravene regjeringen har lagt opp til, sa kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (bildet) i sin gratulasjonstale.

Mohammad Derawi ble Norges yngste professor
i en alder av 29 år. Foto: Øystein Nordås

Yngre krefter

Landets yngste professor mener de unge er raskere og underviser bedre. Men veien til toppjobben er hard for de fleste.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

– Studentene spleiset og ga meg sverdet i gave, siden jeg alltid trenger en pekestokk, forteller Mohammad Derawi. Her underviser han soldater på Jørstadmoen. Foto: Øystein Nordås

Jeg tror bare det er en fordel å være en ung professor i dag. Vi har mye mer energi enn de eldre, så vi kan jobbe fortere, smeller det fra Mohammad Derawi.

Den nå 32-år gamle dansken ble Norges yngste professor ved NTNU i Gjøvik i en alder av 29. Dette semesteret underviser han soldater på Jørstadmoen nord for Lillehammer i programmering og datamaskin-arkitektur. Det er en gjeng «meget disiplinerte studenter», konstaterer han fornøyd. Og selv kan han skryte av å være en meget god foreleser, i fjor vant han nemlig Studiekvalitetsprisen ved NTNU.

– En annen fordel med å være ung professor er at man raskere kan øke kvaliteten på studiet. Det er lettere for meg å vite hva studentene ønsker enn for de eldre professorene, som underviser på tradisjonelle måter, sier han. Foran studentene veiver han med et Star Wars-sverd med lys og lyd, som han har fått av egne studenter. Den fungerer som pekestokk og seremonisverd når studentene tas opp i en «høyere grad» hvis de har gjort en ekstra innsats.

– Studentene kan lett miste motivasjonen av måten de blir undervist på. Det er mindretal-

let av professorene som endrer de tradisjonelle undervisningsmetodene. Det er ikke lenge siden jeg selv ble ferdig med utdanningen min, så jeg vet utmerket godt hvordan det er å være student, sier Derawi.

– Men vi unge har ikke den samme kompetansen som de eldre, så vi lærer og får tips av dem. Heldigvis er den eldste på faggruppen min bare litt over 50 år, så det er fortsatt noen år igjen til å overføre kompetanse, legger han til.

Grisen i slangen

Derawi er sånn sett i en heldigere situasjon enn man er i mange andre fagmiljøer. Husker du skri-veriene for noen år siden om eldrebølgen som skulle skylle inn over universitetene og dra med seg kompetansen? Vel, den er her nå, og den har pågått et par år. Aldri før har så mange vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler skullet gå av med pensjon. Mens den største gruppen vitenskapelig personale for ti år siden var 50–54 år, var den i 2017 60–64 år (se graf på s. 20). Ifølge de siste tallene fra For-

skerpersonalregisteret til Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) er rundt 40 prosent av professorene i Norge over 60 år. Innen ti år er de alle gått av med pensjon.

– I 1970-årene skjedde en stor ekspansjon i høyere utdanning, mange unge folk ble lærere ved universiteter og høyskoler. At mange nå er på vei ut, skyldes at mange for 30–40 år siden kom inn, og de er blitt ett år eldre for hvert år siden, sier Gudmund Hernes. Sosiologiprofessoren og den tidligere utdanningsministeren er nå 76 år, og han var selv del av veksten i 70-årene som nå avtegner seg som store kull med

pensjonister.

– Jeg pleier å si at da jeg kom til Universitetet i Bergen i 1969, kunne enhver tilfeldig forbigående bli professor. Men nå er 68-erne blitt 68 og eldre og må forlate sine poster. Man kan si at demografien ved de høyere lærestedene har vært som en gris slukt av en pyton – den har beveget seg langsomt som en bulk gjennom slangen, sier Hernes.

FOTO: UIB

– De yngre er mindre opptatt av de grunnleggende akademiske verdiene, mener Sigmund Grønmo.

Désirée Treichler og Annika Rockenberger opplever ikke at yngre forskere behandles særlig bra på universitetet.
Foto: Aksel Kjær Vidnes

Rekrutteringsunderskuddet

Grisen i slangen er nå så faretruende nær enden at NIFU-direktør Sveinung Skule på Forskerforbundets forskningspolitiske konferanse på tampen av 2017 varslet at Norge kan få problemer med å fylle stillingene.

– Det er et stort rekrutteringsbehov i årene fremover, sier Skule. Han konstaterer at Norge i utgangspunktet utdanner nok forskere til å fylle behovet, men at forskningssektoren kan møte på rekrutteringsutfordringer hvis ikke mange nok vil bli forskere. Og det er det ikke alle som vil, viser NIFUs undersøkelser. Kun seks av ti doktorgradsstudenter ser for seg å jobbe som forskere i fremtiden, samtidig som sektoren og behovet for forskere vokser. Om NIFUs høyeste beregninger for behov slår til, kan Norge mangle 4000 doktorgradskandidater de neste ti årene.

– Innen noen fagområder er det en problemstilling at rekruttene velger bort universitetene og høyskolene fordi det er for lite attraktivt å jobbe der. Det er enklere å få de

som studerer historie og filosofi, til å velge en akademisk karriere enn de som studerer innen teknologifagene, der det er ganske krevende, sier Skule.

FOTO: NIFU

– Det er mye som tyder på at de unge ikke er spesielt heldige, sier Sveinung Skule.

Internasjonale forskere må til for å dekke behovet. Snart er 30 prosent av det faste vitenskapelige personalet utlendinger. Blant doktorgradskandidatene og postdoktorene er andelen henholdsvis 40 og 50 prosent.

– Mange utenlandske søkere er fremragende og bedre enn de norske, og da er det god grunn til å rekruttere dem. Men det er ikke bare fordi man ønsker å rekruttere de beste til academia at man ansetter folk fra utlandet. I en del fagområder er det en måte å få rekruttert på i det hele tatt, sier Skule.

En god og en dårlig nyhet

Når så mange er i ferd med å forlate sine posisjoner som fast ansatte forskere, betyr det jo også at det blir mange ledige stillinger. Men det er ikke sikkert det oppleves slik for dem som søker.

– Den gode nyheten er at aldersavgangen gir rom for mange talentfulle unge folk – avgangen må erstattes, sier Gudmund Hernes, som raskt følger opp med den dårlige:

– Men samtidig har det aldri vært så mange unge akademikere som nå – en ny ekspansjon som startet i 1990-årene og som har ført til at om lag halvparten av ungdomskullene søker til akademiske læresteder, sier han.

To av de mange som sikter seg inn på en akademisk karriere, er Désirée Treichler og Annika Rockenberger. Vi møter dem på Universitetet i Oslo (UiO), der de begge jobber. De føler seg langt fra heldige som har entret arbeidsmarkedet under «den store utskiftningen».

– Det opplever jeg overhodet ikke! Det kan hende at folk går av med pensjon som aldri før, men det er helt andre forutsetninger og krav enn det var tidligere, sier Désirée Treichler. Postdoktoren på Institutt for geofag er leder for universitetets interesseorganisasjon for doktorgradskandidater og postdoktorer, UiODoc.

– Å være i academia, i Norge eller i verden generelt, er ikke så veldig attraktivt i dag. Det er så mye usikkerhet og konkurranse. Det var kanskje lettere før, fordi det var færre om

– Jeg klorte meg fast, ler professor Elisabeth Alve, når hun tenker tilbake på hvordan hun fikk fast jobb i sin tid. Her med Silvia Hess (t.v.), Désirée Treichler og Annika Rockenberger. Foto: Aksel Kjær Vidnes

jobbene og ikke like høye krav til å publisere. Selv om det kanskje blir flere ledige stillinger nå, er det veldig mange som har lyst på disse jobbene. De kommer fra hele verden, og de er veldig flinke, sier Treichler, som selv kommer fra Sveits.

Annika Rockenberger fra Tyskland sier seg enig. Hun har fullført sin doktorgrad i tysk på Det humanistiske fakultet ved UiO, og har nå et ekstra stipendår til å jobbe med forskning og undervisning. De møttes på norsk kurs på universitetet. Hun peker på et slags attraktivitetens paradoks: Jo mer interessant Norge er som forskningsnasjon, jo verre er konkurransen.

– Da de gamle som nå går av med pensjon, begynte sin karriere, var ikke Norge et like interessant land å jobbe i internasjonalt. Det var ikke mange som ville hit i 60- og 70-årene. Nå er det så attraktivt at vi har en enorm konkurranse om stillingene, sier hun.

Alltid hardt

På nabokontoret til Treichler sitter geologiprofessor Elisabeth Alve sammen med førstelektor Silvia Hess. Professor Alve kom inn på tampen av 70-tallet. Hun er usikker på om det var så mye enklere da.

– Det har aldri vært enkelt. Jeg gikk på pro-

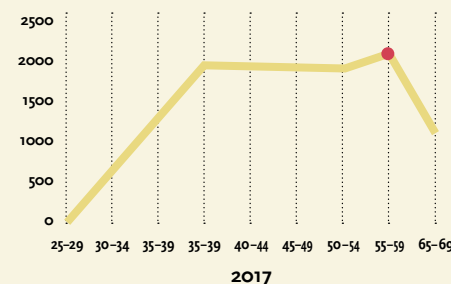
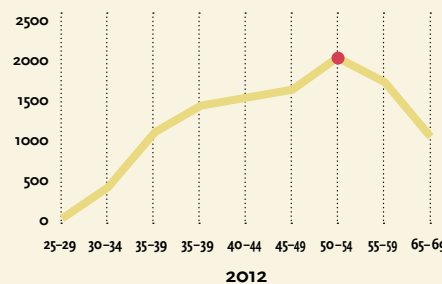
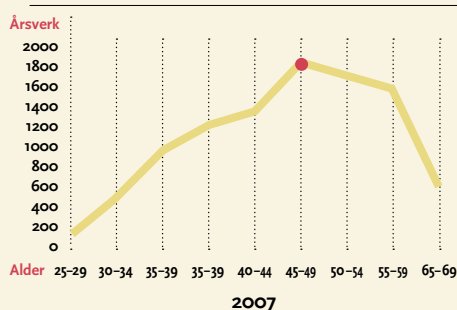
sjektmidler og klorte meg fast, var arbeidsledig i flere måneder og fokuserte på å skrive for å kvalifisere meg. Jeg jobbet dag og natt, med tre unger og alt, sier Alve.

– Men vet du hva som er en hovedforskjell? Før i tiden var det helt usannsynlig at jeg skulle få et postdoktorstipend fra Forskningsrådet. Nå har vi vanvittig mange flere løsarbeidere i den kategorien, og det gjør antakeligvis at konkurransen er enda hardere. Det er nok en årsak til at de føler at det er tøffere nå, sier hun.

At den rekordstore aldersavgangen ikke nødvendigvis har bedret konkurransen om stillingene, avtegner seg også i statistikken.

Grisen i pytonslangen

Den største aldersgruppen blant vitenskapelige ansatte har sakte beveget seg over årene. Nå er toppunktet nær den eldste aldersgruppen.

Ifølge NIFU var under 40 prosent av postdoktorene som begynte i 2001, i fast jobb etter 12 år. Og alt tyder på at det har blitt verre. I 2001 var det totalt 336 postdoktorer i Norge. I år er det over 1500. Undersøkelser av senere kull tyder også på en skarp nedgang i andelen postdoktorer som får fast jobb.

Når vi spør Désirée Treichler og Annika Rockenberger om hvordan de opplever at universitetet behandler unge forskere, bryter Treichler ut:

– Dårlig! Det er veldig lite støtte og tilbud for postdoktorene til å etablere seg. Universitetet belager seg på å ha mange unge midlertidig ansatte som jobber og produserer forskning. Det har blitt en måte å drive universitetet på, men det er ganske uheldig for de unge midlertidig ansatte, sier Treichler.

– Men er ikke det litt av poenget – at man bør ta en postdoktorperiode og reise videre?

Désirée Treichler rister på hodet. Det er ikke så enkelt.

– Nå har jeg dessverre etablert meg ganske godt her ...

Med kjæreste i Norge og barn på vei er det ikke bare for henne å sette ut i verden på jakt etter nok en midlertidig stilling.

Pensjonistene i glemmeboken

Personalpolitikken bekymrer flere. Sveinung Skule vil heller ikke være med på at det er en heldig generasjon som står på trappene.

– Det gjenstår å se. Foreløpig er det mye som tyder på at de ikke er spesielt heldige. Det er mye midlertidighet og usikkerhet for dem som er unge i dag. Det er ikke en veldig god personalpolitikk ved universiteter og høyskoler når det gjelder den ofte lange perioden mellom doktorgrad og fast vitenskapelig stilling. Men det at mange skal rekrutteres, bør bety at vi har en mulighet til å lage en bedre personalpolitikk. Men så langt har ikke universitetene og høyskolene evnet å få til det, sier han med henvisning til den stadig høye bruken av midlertidig ansatte.

– Det er kanskje mer utfordrende for universitetene å få tak i de kvalifiserte nå enn før, for universitetene fremstår ikke som like attraktive som de gjorde for tidligere generasjoner, istemmer sosiologiprofessor og tidligere rektor ved Universitetet i Bergen Sigmund

FOTO: UIR

– Den som får pensjon, mister kontrollen over pensum, sier Gudmund Hernes.

Grønmo. – En årsak er at universitetene ikke kan konkurrere med det private næringsliv når det gjelder lønnsnivå og materielle betingelser. Det vektlegges kanskje mer nå. Det andre er at

vi står overfor et økende press på universitetene. Den akademiske friheten og mulighetene til å disponere tiden selv har blitt redusert.

En tredje endring som Grønmo bekymrer seg over, er at den nye generasjonen ikke har de samme verdiene.

– Hele innstillingen til de grunnleggende akademiske verdiene er mindre fremtredende blant dem som kommer inn nå, enn blant dem som er på vei ut. Vektleggingen av akademisk frihet, institusjonell autonomi og at undervisningen skal være forskningsbasert er ikke så innarbeidet. Det kan innebære at universitetenes profil og vekt på disse verdiene endres.

Men samtidig peker både han og Skule på at nye generasjoner fører til faglig fornyelse. Om enn smertefullt – det store generasjonsskiftet kan være universitetenes store mulighet til å tenke nytt. Det skulle da også bare mangle at både verdier og pensum endres, mener Hernes.

– De som kommer inn, er en annen kohort enn den som sviner. En kohort er en gruppe som har hatt de samme formative opplevelser på samme alderstrinn. 68-erne hadde og har hatt et annet innhold i hodene enn «the millennials» som nå er på vei inn. Det betyr at innholdet i mange fag vil dreies – altså problemene man jobber med, og arbeidene det refereres til, som når meteorologene vil legge mer vekt på klima og mindre på vær, sier Hernes.

– Og mange av de eldre som forlater lærestedene, vil oppdage at fotnotene til dem vil forsvinne, og at de langsomt glir inn i glemmeboken. Den som får pensjon, mister kontrollen over pensum, legger han til.

Yngre kvinner inn

Fordelene skal vi ikke se bort fra. I likhet med den unge professoren Mohammad Derawi legger Sveinung Skule også vekt på at den nye generasjonen i større grad vil utvikle nye undervisningsformer, til glede for mange studenter.

– Det er også en mulighet til å få økt kvinneandelen. Blant professorene er det en lav kvinneandel på 29 prosent i dag. Mens blant dagens doktorgradskandidater og postdoktorer

Hva går tapt når de eldre forskerne slutter?

ANNE SPURKLAND
professor i medisin,
Universitetet i Oslo

– Rekrutteringen av leger til basalmedisinsk forskning og undervisning står i fare. Etterveksten er veldig dårlig, og vi lener oss tungt på emerituser i undervisningen. De er jo bare et hjerteanfall fra ikke å kunne hjelpe oss lenger.

LIV HELENE WILLUMSEN
professor i historie, UiT –
Norges arktiske universitet

– Jeg er usikker på om neste generasjon vil vektlegge arbeid med originalkilder på samme måte. De er for presset på tid til å kunne lære seg gotisk skrift, finne frem i kilde-materialet og analysere det.

TRYGVE WYLLER
professor i teologi, UiO

– 68-er-generasjonens idealistiske «vi skal endre verden»-holdning forsvinner nok litt. Men den nye generasjonen er minst like samfunnskritisk – den henter bare inspirasjon fra annet hold.

er den på rundt 50 prosent, så rekrutteringsgrunnlaget er der. Det er en god ting å bli kvitt gamle menn og rekruttere inn yngre kvinner, sier han.

Men det krever også at de yngre kvinnene opplever sektoren som attraktiv. Treichler er bekymret for at de som holder ut råkjøret, er menn uten barn, mens kvinner heller søker seg til arbeidslivet utenfor universitetene. Krav til å jobbe internasjonalt når man bygger sin karriere, egner seg heller ikke om man etablerer seg med familie. Nå er hun selv et eksempel på det.

– Det blir ikke så lett for meg å flytte fra land til land fremover. Og jeg har gjort det allerede – dette er det fjerde landet jeg bor i. Det krever veldig mye energi å flytte. Det er derfor mange nordmenn ikke orker en forskerkarriere – de har det fint her hjemme.

Men for andre tilbyr Norge akkurat det de ønsker. For Mohammad Derawi, som er i havn med sin faste stilling, er fremtiden lys.

– Man er ikke like presset her som man er andre steder. Det er viktig, for akademisk frihet øker kvaliteten på forskningen. Når man jobber med noe man selv liker, blir resultatet bedre, sier han.

– Jeg reiser mye rundt i verden, og jeg tror at Norge er et av de landene i verden med mest akademisk frihet. Det trekker til seg veldig mange folk. ■

– Man kan si at demografien ved de høyere læresteder har vært som en gris slukt av en pyton.

GUDMUND HERNES, TIDLIGERE UNDERVISNINGSMINISTER

DANMARK

ENDRER UTLENDINGSLOV

2017 vakte det oppsikt at flere utenlandske akademikere ble bøtelagt for brudd på dansk utlendingslovgivning etter at de hadde holdt forelesninger utenfor universitetene de var ansatt ved. Statsråd for forskning og høyere utdanning

Søren Pind sier nå at regelverket sendte «et signal som er motsatt av hva Danmark ønsker», etter at hendelsene ble kritisert for å hindre fri deling av kunnskap. Regjeringen ønsker nå å endre loven som hindrer utlendinger å jobbe utenfor oppgitt arbeidssted, i det minste for akademikere.

DANMARK

EU vil ikke hjelpe

■ Motstanden mot studenter fra andre EU-land øker i Danmark etter at EU ikke vil hjelpe danske myndigheter med å kreve inn ubetalte studielån fra utflyttede europeiske studenter, skriver University World News. Hvis en EU-borger forlater Danmark uten å betale tilbake studielånet sitt, trenger den danske lånekassen å få oppgitt en ny adresse. Når ingen ny adresse oppgis, står danske myndigheter uten muligheter til å forfølge kravet. Det er beregnet at rundt 40 prosent av utestående lån fra utflyttede EU-borgere ikke betales tilbake.

FRANKRIKE

Trexit?

■ I juni fortalte president Emmanuel Macron at han ønsket alle amerikanske klimaforskere velkommen til Frankrike etter at Donald Trump trakk USA fra Paris-avtalen om klima. Under slagordet «Make Our Planet Great Again» lanserte han en finansieringsplan, og nå har 18 klimaforskere, hvorav 13 fra USA, blitt tildelt flere millioner euro for å flytte til Frankrike i den resterende delen av Donald Trumps presidentperiode. Er det starten på Trexit?

STORBRIANNIA

... og Brexodus

■ Mer enn 2300 forskere fra EU-land har sagt opp ved britiske universiteter i forrige akademiske år, skriver avisen Independent. Det innebærer en økning i oppsigelser fra EU-borgere på 19 prosent sammenliknet med året før Brexit-avstemningen, der Storbritannia stemte over å forlate EU. Det får avisen til å omtale strømmen av EU-borgere ut av landet som en «Brexodus». Statsminister Theresa May oppfordrer EU-borgere å bli i landet, men fortsatt uklarthet rundt rettigheter for utenlandske arbeidstakere gjør at mange anser det som for usikkert.

ZIMBABWE

Etterforsker Grace

■ Grace Mugabe, konen til den avsatte presidenten og diktatoren i Zimbabwe Robert Mugabe, etterforskes nå for å ha tilegnet seg en falsk doktorgrad. Den tidligere førstedamen tilegnet seg en ph.d. ved University of Zimbabwe for tre år siden, men nå står universitetsansatte frem med påstander om at graden er oppspinn. Universitetets rektor og en professor som skal ha vært Mugabes veileder, risikerer tiltale for sin delaktighet, skriver Zimbabwe Independent.

FINLAND

Ny Elsevier-avtale

■ Finske universiteter har signert en ny avtale med forlaget Elsevier om tilgang til vitenskapelige tidsskrift. Avtalen innebærer at FinELib-konsortiet, som består av 13 universiteter, 11 forskningsinstitutter og 11 høyskoler får tilgang til 1850 tidsskrift i tre år. Avtalen innebærer også et pilotprogram for å stimulere finske forskere til å publisere i Elseviers åpne tidsskrift. Forskningsinstitusjoner i flere land, som Norge og Tyskland, forhandler også med Elsevier. Se egen sak side 7.

FOTO: FLUXUS/CC

FOTO: MALMÖ UNIVERSITET

SVERIGE

STENGT ETTER BOMBETRUSSEL

Ledelsen ved Malmö universitet valgte 8. januar å stenge universitetet. Årsaken ble først holdt hemmelig, men i korrespondanse som fagbladet Universitetsläraren har fått innsyn i, kommer det frem at årsaken var et trusselbrev. E-posten som ble sendt til universitetets sentrale e-post-adresse, inneholdt trusler om å sprengte en bombe og å skyte studenter med automatisk rifle. Universitetet åpnet igjen dagen etter, men da med forsterket sikkerhet og adgangsbegrensninger. Politiet etterforsker nå trusselen.

STORBRITANNIA

Uetisk forskning

■ Forskere ved University of Oxford har gjennomført omfattende uetisk utprøving av nye medisiner, konkluderer British Medical Journal i en gjennomgang. Saken gjelder en avsløring i The Telegraph i fjor der forskere ved Oxford testet en oppfølgingsvaksine (booster) mot tuberkulose på 2800 sør-afrikanske barn etter at den var blitt testet på aper. Problemet var at dyreforsøket ikke viste noen lavere dødelighet med den nye medisinen, men dette ble holdt skjult.

STORBRITANNIA

Ønsker lønnsreduksjon

■ Den nye lederen for tilsynsmyndigheten for høyere utdanningsinstitusjoner, Office for Students, sier hun vil slå ned på overdrevne lederlønninger ved britiske universiteter. Nicola Dandridge svarte på spørsmål knyttet til en pågående debatt om høye rektorlønninger. Hun ønsker å koble lønningene til resultater, men også til størrelsen på institusjonene. – Noen er enorme, internasjonale milliardforetak, og andre har langt mindre ansvar, sier hun ifølge The Telegraph.

Akademia må takle den digitale revolusjonen.
Kanskje med en kombinasjon av kjernefysikk og operasang,
foreslår den mest innflytelsesrike kvinnen i norsk IT.

Forskeren som nomade

Teknologiformidler **SILVIJA SERES** i samtale med Bår Stenvik
Foto: Erik Norrud

– Churchill sa at «først bygger vi våre hjem, og så former de oss». Sånn tenker jeg det er med teknologien ellers også, sier Silviya Seres¹. – Se bare hvordan mobiltelefonen har endret oss de siste årene: Vi har sluttet å planlegge når vi går hjemmefra, og vi skriver artikler for medier basert på hvor søkbare og klikkbare de er ...

Seres kan snakke lenge og uavbrutt om hvordan og hvor raskt samfunnet endrer seg for tida. Det er en del av jobben hennes. Hun er styregrossist, matematiker og selverklært «teknohode», i tillegg til at hun lager en teknologi-podcast og jevnlig holder foredrag for næringsliv og akademikere om det hun kaller «de tolv Gutenberg-øyeblikkene»² vi ifølge henne opplever simultant akkurat nå, hvordan vi mennesker ikke er bygd for å forstå hastigheten og omfanget av den teknologiske utviklingen, og hvorfor vi derfor må tenke helt nytt for at ikke Norge skal ende opp som Nokia, det forhenværende suksesselskapet som ikke ble med på smarttefontoget.

Et av Seres' innspill til hvordan Norge skal henge med i framtida, er «ekstrem tverrfaglighet». Det hun kaller «den fjerde industrielle revolusjonen» (etter den dampdrevne, den elektriske og den digitale), er nemlig kjennetegnet av en sammensmeltning av teknologier:

– Toyota sier at de ikke lenger er et bilselskap, men et dataselskap. Amazon er ikke en bokhandel, men kanskje et logistikkelskap.

Også nye teknikker sprenger grenser, mener Seres, for eksempel CRISPR-teknologien, som gjør det mulig å redigere genomet, og som vanskelig lar seg klassifisere: Er det molekylærbiologi? Er det kunstig intelligens? Er det sensorikk? Er det nanoteknologi?

Op hva leder det til? Omfattende muligheter for genmodifisering leder fort til visjoner om å fjerne alle avvik og la oss leve lenger, noe Seres beskriver som en Silicon Valley-tankegang om effektivisering og optimalisering, anvendt på menneskelig biologi.

– Dataselskapet Google er nå også et *life extension*-selskap³, og de mener at de gjør verden bedre ved å la oss alle sammen leve lengre

og sunnere liv. *Fint*, jeg kan leve i 300 år! Men når jeg spør mine venner i Silicon Valley om det verdimeslige grunnlaget, skjønner de ikke problemet engang. De sier: «Silviya, du må forstå at det er umoralsk å være mot udødelighet.» Det argumentet skjønner jeg ikke. Jeg tror det er ok å være dødelig, det er faktisk en viktig del av vår menneskelighet.

Seres frykter at det vil bli stadig vanskeligere å si nei til slike teknologiske nyvinninger, slik det i dag i praksis er umulig å delta i samfunnet på alminnelig vis uten en smarttelefon.

– Det foretas stadig flere valg på våre vegne, og det utfordrer tanken om fri vilje. Men jeg er ikke filosof, jeg kan ikke nok om hva det er å være menneske og ta gode valg. Så jeg trenger noen som har språket til å hjelpe meg å forstå det.

Tverrfaglighet har vært et plussord i akademien siden 70-åra, og det har stått som credo for en rekke programmer etter tusenårsskiftet, men Seres er ikke imponert.

– Det gir seg mer uttrykk i 17. mai-taler enn som konkret anvendt, relevant forskning. Insentivene legger ikke til rette for det: Du blir anerkjent for å ha store publikasjoner innenfor feltet ditt, og det oppnår du ved å være smal. Det er vanskelig å være verdensledende på veldig bredt grunnlag. Utfordringen er å få verdensledende tenkere fra to forskjellige disipliner inn i det samme rommet og ikke slippe dem ut før de er blitt enig om en ny artikkel de kan skrive. Ofte snakker folk om et flott tverrfaglig program, men det har i realiteten ett hovedbein, og alle i det rådgivende utvalget, alle postdoktorene og doktorandene du får inn, er stort sett fra det beinet du kjenner best og forstår best.

– Finnes det noen moteksempler?

– Jeg var nylig på konferansen *Technology and Emotions* i Oslo⁴, og der snakket jeg med Alexander Jensenius ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Han studerer bevegelser og rytme med digitale verktøy. Han har folk i gruppen som kan maskinlæring og kunstig intelligens, men også musikk, fysikk og kjemi. Det blir spennende å se om de anvender det gamle faget sitt på en god måte i det nye emnet.

Seres mener hun har nytt godt av sin egen mangfoldige bakgrunn fra matematikk, teknologi og forretningsliv. I nittiårene jobbet hun som forsker på DEC SRC (Digital Equipment Corporation Systems Research Center) i USA, der hun blant annet var involvert i arbeidet med å lage den tidlige søkemotoren AltaVista.

– Det var et utrolig kreativt sted, vi lagde iPad-aktige enheter og andre produkter som var langt forut for sin tid, og noen av de beste artiklene i verden på vitenskapelig nivå kom derfra. Blant de rundt 70 forskerne fantes alt fra ekstremt teoretiske matematikere til helt praktiske ingeniører og alt i mellom. Lederen Bob Taylor var en av internettets pionerer, og han hadde noen enkle regler: Du kunne ikke kjøre *one man show*, for eksempel. Om du ikke kunne få med deg noen på prosjektet ditt, så var ikke prosjektet bra nok. Den kreative friksjonen du skaper når forskjellig kunnskap og forskjellige tankesett

¹ Seres (født 1970) er president i Polyteknisk forening, uavhengig konsulent, investor og styremedlem i en rekke selskaper, som NRK og Nordea. Hun kom til Norge som 18-åring fra Jugoslavia og tok et hovedfag i informatikk ved UiO, før hun tok en ph.d. i matematikk i Oxford. Hun jobbet deretter i Silicon Valley. Hun har også en MBA fra den fransk-internasjonale handelshøyskolen Insead, og har jobbet i lederstillinger ved Microsoft og Fast Search and Transfer. I 2017 ble hun tildelt ODA-prisen for å være den «mest innflytelsesrike kvinnen i norsk IT».

² Omkalfatrende teknologi som vil forandre samfunnet radikalt i de nærmeste årene: kunstig intelligens, robotikk, nanoteknologi, smarte byer, 3D-printing, nettverksbasert databehandling, digital medisin, finansteknologi, virtuell og utvidet virkelighet, genetikk, transport og droner, blokjeder (for eksempel Bitcoin og andre digitale valutaer, journ.anm.no).

³ Googles moderselskap Alphabet eier også Calico, som har svært romslige budsjetter til å forske på helse og aldring, noe som fikk Time Magazine til å lage overskriften «Can Google Solve Death?», mens publikasjoner som Vox har ytret bekymring for graden av hemmelighetskremmeri rundt virksomheten.

⁴ En endags-konferanse om teknologi og følelser, initiert av Polyteknisk forening, NTNU og kunstinstitusjonen i/o/lab.

møtes, den skaper vi ikke nok grunnlag for i måten vi leder akademien på i dette landet.

– Hvordan da?

– Vi beskytter oss for eksempel fra industriell innflytelse fordi vi er redde for at det ødelegger evnen til å tenke *de lange og dype tanker*. Men jeg mener at vi skal være nomader. Det er ikke det at du skal vite alt på en gang, men det er mulig du skal ta med kofferten og kunnskapen din til et annet institutt. Sabbatsår er fint, men det skal brukes til å dytte deg langt utenfor komfortsonen din og bruke noen nye modeller og konsepter. Om du er kjernefysiker, er det ikke sikkert det er så bortkastet å dra til verdens beste universitet og lære seg mekanismer innen ... operasang?

– Du nevnte Alexander Jensenius, jeg hørte ham nylig si at han ikke greide å få forskningsmidler til sine prosjekter i grenselandet mellom teknologi og musikk, så han endte med å søke Kulturrådet.

– Ja, og vi trenger mer rampete forskere. Det som oppfattes som god forskning i dag, er ekstremt rasjonelt, vitenskapelig metode-basert. Men Newton kom fram til lovene sine ved å forestille seg en verden uten friksjon – du må være en gal kunster for å tenke på noe så lite realistisk. Likevel er det et av de største gjennombruddene i vitenskapen. Og det går begge veier. Vi må tillate ingeniører å være kunstnere, samtidig som kunstnere skal huske at de faktisk er utrolig disiplinerte, de har også sin metode.

– Men hvordan skal utforskning og målrettet arbeid kombineres?

– Konsulentbyråene snakker gjerne om at de ønsker å rekruttere «T-shaped individuals», de har bredde, men også en ekstrem dybde. Du kunne tenke deg for eksempel en slags liberal arts-utdanning⁵ som gir deg den kjempebredden, men også en teknisk fagforydypning. Du må ha noen ekstreme dybder også, ellers er vi alle generalister, og det er ikke bra, det heller.

Seres vil gjerne løfte fram de unike forutsetningene Norge har for å lede an i den teknologiske utviklingen.

– De praktiske erfaringene er viktige, og jeg hadde gjerne sett at Norge bruker noen av de fantastiske bragdene vi har utført innen sensorikk og radioteknikk. Vi må rette klyngene i landet inn mot de problemene som er felles, så de ikke blir uavhengige siloer.

– Har du et eksempel?

– *Digital Norway*. Det er en digital dugnad der de store selskapene, som Kongsberggruppen, Telenor og Statoil går sammen om å lage noe digitalt som er best i verden. De har sett på toppidrettssentre som en modell: Du har en trekant med en bestiller øverst som sier hva oppdraget skal være, «Vi skal rule Vinter-OL». Nederst i det ene trekant-hjørnet har du trenerne som oversetter bestillingen til konkrete oppdrag, som også er tverrfaglige, fordi de handler om hvordan du jobber i team, hvordan du trener og spiser og så videre. Så har du utøverne i det siste hjørnet, som bidrar innovativt til oppdraget. Jeg vil gjerne se samme typen trekant med en industrisjef på toppen som sier hva bestillingen er. Og jeg tror at i Norge bør bestillingen være høyteknologi for prosessindustri, hvor prosessindustri i tillegg til olje og gass kan være andre energityper. Det kan også være marint og maritimt – eller prosessindustri innen helse, velferd eller offentlig infrastruktur.

– Hvem er nederst i trekanten?

– De store selskapene er i det ene hjørnet, de oversetter det til bestillinger. Det skal være ambisiøst og krevende, men de må være villige til å ta i bruk det tredje hjørnet – som er de små norske bedriftene. I dag får de små bedriftene Skattefunn (en offentlig finansieringsmulighet for å utvikle nye produkter og prosesser, journ.anm.), men pengene hjelper dem ikke, for de må rett og slett finne kunder å arbeide med, slike som stiller krav på linje med globale selskaper. Vi har en fantastisk samling store selskaper som er verdensledende innenfor sine felt, men i dag kjører de brorparten av teknologitjenestene fra internasjonale giganter. I stedet kunne de jobbe sammen med de små i trekanten.

⁵ Amerikansk utdanningsmodell der man er nødt til å ta fag i flere ulike felt ved siden av det man fordyper seg i, for å få en slags allmenndannelse.

■ Når datamaskinene blir mer effektive, må menneskene bli mer allsidige og kreative, mener Silvija Seres.

– Men Norge er jo et bittelite land i en verden der kunnskapen er stadig mer grenseløs?

– Det er vanskelig å slå hundre tusen ingeniører som årlig kommer ut av Kina og India. Men de ekstreme ingeniørene våre, som kan utrolig mye vitenskap og like gjerne kunne vært forskere, dem har jeg ikke sett mange slå. Darwin påpekte at evolusjonen foregår raskest der hvor forholdene er vanskeligst, for da kreves ekstreme løsninger. I Norge er vi blitt gode på prosessstyringsteknologi fordi prosessene hos oss foregår i ekstreme klimaforhold, under vanskelige geografiske forhold og med krevende HMS-forhold. Og det er ekte konkurranse fordi vi ikke har så mye korrupsjon.

– Hardere konkurranse på grunn av lite korrupsjon?

– Ja, fordi det motvirker store dogmer. I vitenskapen vil det jo ellers være sånn at de som allerede er i høyest posisjon, bestemmer alt du skal tenke på, og så er alle ferdigtenkt. Noe av det jeg liker best med norsk skole, er evnen til å bygge kritisk tenking, kreativ problemløsning og samarbeid og tverrfaglighet hos barna ganske tidlig. Norsk skole bygger hele mennesker, om ikke de beste matematikere. Norske arbeidstakere har gjennomgående stor evne til kritisk tenking. De fleste arbeidstakere i verden utfordrer deg ikke som leder, de gjør det du gir dem i oppdrag å gjøre, men her er det sånn at du får motstand, og det er utrolig viktig og bra.

Samtidig som teknologien er stadig viktigere i utdanningsdebatten, mener teknologen Seres at det er viktig å huske det menneskelige elementet i skolegangen.

– Jeg ble interessert i matte fordi noen enkeltpersoner greide å formidle stoffet til meg på en mer spennende måte enn de som formidlet

– Jeg tror det er ok å være dødelig, det er faktisk en viktig del av vår menneskelighet.

fysikk eller litteratur. Det kunne lett vært omvendt. Den rollen tror jeg er kjempeviktig, et menneske som du ser opp til eller vil speile gjennom kunnskap. Min far er en filosofisk matematiker, min mor en praktisk kjemiker, begge har stimulert mitt og min søsters urolige tankesett på en fantastisk måte.

– Nesten som den tradisjonelle mester-rollen?

– Ja, som i en sokratisk utdanningsmodell der du er nær på studentene dine, som et menneske, ikke bare som en tørr kilde for fakta.

Seres mener også at når vi i dag skal «lære kidsa å kode»,⁶ må det skje på et vis som gir praktisk mening.

– Vi lærer dem å kode på tørre måter med mikrobitt og Java, der de skal lese skjema og kode i nuller og enere i kjedelige linjer med kode. Men hva med å vise dem hvorfor det er spennende å få en bil til å reagere på formelle instruksjoner, og visualisere det som må skje i datamaskinen? Hva med å få dem til å forstå hvordan man tenker strukturert, hva slags data man må samle og forbedre? Og kompleksi-

teten og dilemmaene i automatiseringen av forskjellige oppgaver? Vi må vise dem hvorfor dette er gøy. Jeg leste nylig en bok som heter *Algorithms to live by*. Den bruker algoritme-teoremer og matte til å forklare hvordan du velger make, eller om allmenningens tragedie og hva som skjer med nasjonaløkonomier. Den får meg til å forstå hvorfor akkurat dette var den kuleste matematiske løsningen på akkurat det problemet. Tenk så gøy om noen hadde sagt dette til meg da jeg var tjue år og ikke nesten femti!

– Så poenget er at folk må forstå den praktiske anvendelsen av teorien de skal lære?

– Min far var en av professorene jeg beundret tidlig, han var utrolig kompromissløs, og vi hadde mange samtaler om matematikk som pirret nysgjerrigheten min. Men han studerte først til å bli elektroingeniør, og så, halvveis igjennom, begynte han å studere ren matematikk i tillegg, og fullførte begge gradene. Jeg tenker at den kombinasjonen av teori og praksis er noe av det som gjorde ham så interessant. På et tidspunkt sa han til meg: «Husk: Teori uten praksis er lam. Praksis uten teori er blind.» ■

⁶ «Lær kidsa koding» er en frivillig bevegelse som «arbeider for at barn og unge skal lære å forstå og beherske sin egen rolle i det digitale samfunnet».

Vegen til berekraftig fjordturisme

Cruiseskip i Geirangerfjorden møter snart strengare grenser for utslepp.
Men vert resultatet meir berekraftig?

AV KRISTIN STRAUMSHEIM GRØNLI

↑ Blå røyk frå cruisebåtane legg ein dempar på naturopplevingane i Geirangerfjorden.
Eksosen frå cruiseskipa kan legge seg over Geirangerfjorden som eit teppe. Foto: NTB Scanpix

FORSKARAR: forskar Dina Margrethe Aspen, stipendiat Børge Heggen Johansen (*biletet*), samt professor Vilmar Æsøy, alle ved Institutt for havromsoperasjonar og byggtknikk, NTNU Ålesund

PROSJEKT: analysere effekten av ulike tiltak i transportsystemet i Geiranger

METODE: transportmodellering, matematisk optimering, intervju, spørjeundersøking, miljøanalyse og trafikkregistrering

UUNNVÆRLEG VERKTØY: Outlook, Skype, Dropbox og ulike modelleringsverktøy

FOTO: KRISTIN STRAUMSHEIM GRØNLI

Det er sommar i turistmagneten Geirangerfjorden i Møre og Romsdal. Dei bratte, grønkledde fjella speglar seg i vatnet før dei stuper. Det perfekte postkortet, om vi ser vekk frå eit teppe av lyseblå smog som heng i lufta.

Cruiseskipa ligg side om side og pumpar så mykje eksos ut i verdsarvområdet at turistane klagar. Deseleksos og trengsel tek glansen av naturopplevingane. Enkelte har blitt så skuffa at dei har sendt brev til klima- og miljømysteren. Debatten har rast i avisene.

Vil finne dei beste tiltaka

– Det er mange ulike ståstader og behov i denne diskusjonen, seier forskar Dina Margrethe Aspen ved Institutt for havromsoperasjonar og byggtknikk ved NTNU Ålesund.

Ho har bakgrunn frå industriell økologi, og koordinerer prosjektet Sustrans (sjå faktaboks), der forskarane vil hjelpe aktørane med å finne dei beste tiltaka for berekraftig fjordturisme. Dei involverte forskarane ved NTNU Ålesund er alle ingeniørar. Dei samarbeider med forskarar ved Høgskulen i Volda og Sintef som har statsvitskapeleg, økonomisk og matematisk bakgrunn.

I første omgang er det Geirangerfjorden som er case. Hit kjem nærmare éin million turistar i året, opplyser Aspen.

I fjor vår la Sjøfartsdirektoratet fram ei kartlegging av utslipp i norske fjordar med stor cruisetrafikk. Den dokumenterte at ureininga i lufta i periodar er helseskadeleg.

Etter ein oppheita debatt og fleire turistklagar i fjor sommar lova departementet strengare krav til cruiseskipa. Klima- og miljøminister Vidar Helgesen har sagt at dei nye miljøkrava i første omgang skal gjelde Geirangerfjorden og Nærøyfjorden – eit anna verdsarvområde i Sogn og Fjordane.

Berre omdirigering?

Tiltaka skal omfatte strengare krav til utslipp av NOx og svovel i eksosen, i tillegg til eit forbod mot utslipp av kloakk og gråvatn. Ved før-

ste augekast verkar det tilforlateleg å stramme inn på denne måten, men i dag veit vi for lite om dynamikken mellom veg og sjø til å vite som dette blir meir berekraftig.

– Eg reknar med at tiltaka vi set i verk frå 2019, vil føre til at dei cruiseskipa som ureinar mest, ikkje vil kunne segle inn Geirangerfjorden og Nærøyfjorden, sa Helgesen til Sunnmørsposten i november.

Kan det få utilsikta konsekvensar? Fleire aktørar er usikre på effekten av miljøkrava som berre skal gjelde verdsarvfjordane. Ein mogeleg uheldig verknad kan vere at ureininga berre blir flytta til andre fjordar. Ein risikerer også at turistane blir frakta frå andre hamner til Geiranger med buss.

Følgjene av ulike tiltak er nettopp det forskarane i Sustrans vil sjå på.

– Vi skal mellom anna undersøke om strengare miljøkrav til cruisebåtane i verdsarvfjordane kan gi meir vegtrafikk. Vi må sjå på transportsystemet under eitt for å få ei brei

forståing av tiltak og konsekvensar, seier prosjektkoordinatoren.

Hav og land

Det vil mellom anna seie å talfeste samanhengane mellom aktivitet på land og på hav, forklarar stipendiat Børge Heggen Johansen ved Institutt for havromsoperasjonar og byggtknikk ved NTNU Ålesund. Han har ein master i energi og miljø, og erfaring som miljørådgjevar ved møbelbedrifta Ekornes. No arbeider han med ein doktorgrad innanfor prosjektet.

– Over halvparten av cruiseturistane i Geirangerfjorden går på land, og brukar vidare transport til utsiktspunkt i området. Vi treng ei betre forståing av lokal trafikk generert av cruise, seier Johansen.

Stipendiaten meiner Sjøfartsdirektoratet så langt har gjort ein kjempejobb med å kartlegge forholda til sjøs, men at informasjonen som ligg bak rapportane og utgreiingane, likevel er fragmentert, fordi koplinga til land ikkje er med.

– Vi vil skape ei samla forståing, seier stipendiaten.

Transportsystemet er eit samansett nettverk av ulike aktivitetar, og dette nettverket skal Sustrans-forskarane modellere og simulere. Matematiske formalar skal fange samanhengane mellom desse aktivitetane og tiltaka for berekraftig turisme.

Inn i modellen puttar forskarane data om transportsystemet og ulike tiltak, ut kjem prestasjonsindikatorar på effekten av tiltaka – til dømes av å bygge eit parkeringshus, å avgrense biltrafikken, å bygge breiare vegar eller å elektrifisere heile Geiranger. Vil bestemte tiltak gi meir eller mindre kø i trafikken? Kva blir storleiken på utslappa?

SUSTRANS

Fullt prosjektnamn: An integrated sustainability appraisal methodology for transportation in rural tourism pressure areas

Prosjektperiode: 2017–2020

Finansiering: 9 millionar kroner frå Forskingsrådet

Prosjektleder: Annik Magerholm Fet, professor og viserektor ved NTNU Ålesund

Partnerar: Høgskulen i Volda, Sintef og Universitetet i Bonn

– Over halvparten av cruiseturistane i Geirangerfjorden går på land.

BØRGE HEGGEN JOHANSEN, STIPENDIAT

Matematiske modellar

Ingen eksisterande modellar innan transportanalyse fangar opp dei spesielle problemstillingane knytt til ei transportnæring med så store sesongvariasjonar som i Geiranger. Dei norske forskarane må difor utvikle nye modellar frå grunnen av, og dei må dei gå grundig til verks.

Dei gjorde sjølv trafikktejingar sist sommar. Forskarane har også tett kontakt med aktørane, mellom anna gjennom djupneintervju og referansegrupper med representantar frå både kommunen, innbyggjarane, interesseorganisasjonar, turopertørar og resten av næringslivet.

– Vi skaffar oss ei oversikt over kva problemerna er, kva som er viktig å vareta, og kva for tiltak som er av interesse. Mange tiltak er allereie foreslått, og fleire kan bli innført i prosjektperioden, seier Aspen.

Ti prosent årleg auke

I sesongveke er kapasiteten på infrastrukturen i Geiranger sprengd. Kanskje ikkje så rart, då, at ei stor interesse for å ta vare på integriteten til området og verne om verdsarvtittelen går fram av djupneintervjua. Ulikskapen kjem først fram når det gjeld oppfatninga av kva som er problematisk, og valet av løysingar.

– Ein landevegsturist som kjem til Geiranger, vil kunne oppfatte trengsel på ein annan måte enn ein cruiseturist. Slikt er interessant å sjå nærare på, seier Johansen.

Miljøvernaspektet er viktig, men forskarane understrekar at utviklinga av lokalsamfunnet og

↑ Vilmar Æsøy i NTNU Ålesunds lab for hybridmotorar til skip. Laben har både batteri og dieselaggregat. – Hybride system vil bli stadig viktigare framover, seier Æsøy.

Foto: Kristin Straumsheim Grønli

det sosiale aspektet også står sentralt. I tillegg må dei økonomiske forholda vere berekraftige.

– Det er venta ein årleg auke i turismen til Geirangerfjorden på ca. ti prosent, fortel professor Vilmar Æsøy, også ved Institutt for havromsoperasjonar og byggeteknikk. I Sustans-prosjektet er han rettleiar på doktorgraden til Johansen.

Mykje av teknologien for å gjere heile transportsystemet i området miljøvennleg eksisterer i dag. Frå den økonomiske ståstad er dette likevel ikkje eit berekraftig mål, ifølge professoren.

Opplevingscruise

– Men Geiranger kan bli destinasjon for ein annan type turisme. Skipskonsulentane og verfta utviklar og bygger no nye, miljøvennlege cruiseskip som ikkje er tiltenkt masseturisme, men er såkalla opplevingscruise. Dette er eit heilt anna konsept, der opplevingar og eksotiske mål er i fokus, seier Æsøy.

Dei lokale aktørane ønskjer også å strekke ut sesongen.

Forskarane kan uansett ikkje konkludere for dei har gått fleire rundar med simuleringar og referansegrupper. Etter kvart vil det bli mogeleg å sette seg ned med dei som må ta avgjerslene, og vise dei kva modellane seier om konsekvensane av ulike tiltak.

– Det vi håper står igjen etter prosjektperioden, er ei auka forståing for heilskapen, for berekrafta og for kompleksiteten. Då har vi i alle fall gitt eit bidrag til å nansere diskusjonane, seier prosjektkoordinator Aspen.

Ser mot utlandet

Forskinga og den underliggande modellen kan leve vidare etter prosjektet, fordi arbeidet er relevant for andre område. Forskarane viser til Flåm og Lofoten som rurale turistattraksjonar der krava til transportsystema varierer mykje i løpet av året. Arbeidsmåten kan også bli testa i andre land. Forskarane er for eksempel i ferd med å undersøke om det er mogeleg å samarbeide med universitetet i Montenegros fakultet for marine studium, som ligg i hamnebyen Kotor.

– Byen har mange geografiske likskapar med Geiranger, og han er også eit verdsarvområde og eit populært turistmål, seier professor Æsøy.

Å finne balansen mellom å ta vare på opplevingar, natur og kultur, og å sikre verdiskaping i turistnæringa, er ei utfordring mange andre stader også.

– Vi finn mange cruisedestinasjonar som også er naturvernområde, både i Europa og andre stader i verda. Gjennom internasjonalt samarbeid kan vi utvikle modellane vidare, seier Aspen. ■

Uten helseerklæring

Fra 15. februar til 15. mars kan du kjøpe behandlingsforsikring uten helseerklæring!

Behandlingsforsikring gir deg rask

- undersøkelse
- MR og røntgen
- operasjon
- spesialist
- psykolog
- fysioterapi, naprapat, kiropraktor

Alder	Pris per år
18-30	Kr 1 350
31-40	Kr 1 906
41-50	Kr 2 509
51-60	Kr 3 698
61-70	Kr 7 271

GREIT Å VITE:

- Garantert undersøkelse/ behandling/operasjon innen 14 virkedager
- Forutsetter at du er fullt arbeidsdyktig
- Sykdom som viser symptomer de første 3 månedene dekkes ikke

Les mer om Forskerforbundets behandlingsforsikring

2017

- a) I februar vart playboyen Kim Jong-nam myrda på flyplassen i Kuala Lumpur. Korleis var han i slekt med Nord-Koreas leiar Kim Jong-un?

- b) Alle dei afrikanske FN-landa er no med i Den afrikanske unionen. Kva for land vart i fjor det siste til å melde seg inn, etter å ha vore utmeld sidan 1984?
- c) Kva for liberalkonservativ politiker kunne halde fram som statsminister i Nederland etter valet i mars?
- d) Eit terrorangrep utanfor ein konsertarena i Manchester kravde 22 liv i mai. Kva for artist var det som opptrådte?
- e) Kva heiter den bosnisk-serbiske generalen, også kjend som «slaktaren frå Bosnia», som etter ein fem år lang prosess vart dømd til livsvarig fengsel ved domstolen i Haag?

I FENGSEL

- a) Kva for år sat Adolf Hitler fem månader i fengsel, eit opphald han brukte til å skrive *Mein Kampf*?
- b) Kva heiter denne politikaren, som sat fengsla frå 2011 til 2014 etter ein dom for «maktmisbruk»?

- c) Kva heiter det irakiske fengselet med same namn som byen det ligg i, der både Saddam Hussein og seinare den amerikanske okkupasjonsmakta brukte tortur mot fangane?
- d) Nemn minst to av dei tre vesttyske terroristane som døydde i Stammheim-fengselet 18. oktober 1977.
- e) Han fekk ein arm lamma i strid mot den ottomanske hæren, vart sidan fanga av piratar og sat fengsla i Alger i fem år, før han unnfanga eit hovudverk i verdslitteraturen då han på ny hamna i fengsel i Sevilla. Kva er namnet?

FRÅ AKADEMIA

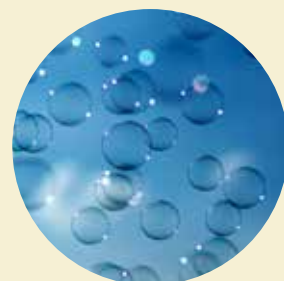
- a) Høgskolen i Oslo og Akershus har blitt universitet. Kva er det nye mamnet?
- b) I kva for utanlandsk by gjennomførte styresmaktene ein razzia på eit norsk universitets-senter tidleg i desember?
- c) Ved kva for utdanningsinstitusjon har alle masterstudentar eit tverrfagleg fellesemne kalla «Eksperter i Team» (EiT), der dei blir delte inn i «landsbyar»?

- d) Kva for jusprofessor og tidlegare dekan ved UiO vekte oppsikt då han nyleg uttalte at det er viktig med erotisk anerkjennning også på arbeidsplassen?
- e) Kven er rektor ved Universitetet i Stavanger (UiS)?

BOBLER

- a) Kva er eit anna namn på H_2CO_3 ?

- b) Kva år vart produksjonen av Volkswagen Type 1, også kjent som bobla eller folkevogna, sett i gang i Tyskland? (Margin: 2 år)
- c) Kva for engelsk fotballklubb er det som spelar når heimefansen stemmer i med «I'm forever blowing bubbles»?
- d) Kva blir fransk musserande vin som ikkje kjem frå Champagne-distriktet, kalla med ei felles nemning?
- e) Kva slags dyr er Bubbles, som har overlevd eigaren sin Michael Jackson?

SVAR:

- a) Dei var halvbror.
b) Marokko
c) Mark Rutte
d) Ariana Grande
e) Ratko Mladić

- a) 1924
b) Julia Tymosjenko
c) Abu Ghraib
d) Gudrun Ensslin, Andreas Baader og Jan-Carl Raspe
e) Miguel de Cervantes (og verket var *Don Quixote*)

- a) OsloMet – Storbyuniversitetet
b) St. Petersburg
c) NTN
d) Hans Petter Graver
e) Marit Boyesen

- a) Kolsyre (eller karbonsyre)
b) 1938
c) West Ham
d) Crémant
e) Sjømannse

Forskerforum – brot eller kontinuitet?

For 50 år sidan

Derfor ble veien kort til TING, i betraktning av mer klang, norsk ord, og muligheter for mangfoldige assosiasjoner. Enhver kan få det de vil ha, stor- eller små-, som en eller som et, og for en forelsket redaktør som ei. Muligheten for Tidsskrift for Intellektuelle Norske Gromgutter er også tilstede. Hvis u- blir en fremherskende reaksjon, er veien tilbake til spørsmålsteget net ikke lang.

Redaktør Per Oftedal om valet av navn på det nye tidsskriftet Ting, forløparen til Forskerforum. Nr. 1/årgang nr. 1, 1968/1969 av Ting.

For 25 år sidan

Innen 1994 blir antallet regionale høyskoler i Norge redusert fra ca. 120 til ca. 30. Dette er den største organisatoriske omleggingen i norsk høyere utdanning noensinne. Behovet for en gjennomtenkt forskningspolitisk profil for de nye og sammensatte høyskoleenhetene er en påtrengende nasjonal oppgave.

Kronikk av kontorsjef Tom Therkildsen ved Institutt for informatikk ved Universitetet i Bergen, Forskerforum nr. 1/1993

For 10 år sidan

– Det er så mye motstand mot

Stjernø-utvalgets forslag nå at jeg tror det skal mye til før det gjennomføres, sier rektor Sigmund Grønmo ved Universitetet i Bergen. I likhet med de seks andre universitetsrektorene og flere høyskolerektorer, reagerer han kraftig på at Stjernø vil tvinge offentlige utdanningsinstitusjoner til sammenslåing. (...)

– Dermed må svært ulike høyskoler og universiteter slå seg sammen, på tvers av faglige hensyn. Det vil gi store styringsproblemer, og institusjonenes egenart vil drukne i en felles profil, sier Sigmund Grønmo.

Forskerforum nr. 2/2008

LINDA VEIBY

Medlem nummer 40117038 i Forskerforbundet

STILLING: seksjonssjef i kulturminneavdelingen hos Riksantikvaren

UTDANNING: kunsthistoriker fra Universitetet i Oslo

KARRIEREMÅL: en stilling som i enda større grad gir mulighet til å synliggjøre kulturminnenes verdi og plass i samfunnet.

Tenker best på ski

– Hva jobber du med akkurat nå?

– Mange av oppgavene til Riksantikvaren skal overføres til fylkeskommunen i 2020. Så akkurat nå jobber jeg mye med å legge til rette for best mulig delegering av disse oppgavene.

– Hvor tenker du best?

– På skitur, uten tvil. Men også i fellesskap med gode kollegaer.

– Hva er den viktigste boken i ditt akademiske liv?

– Det må være *The Alphabet and the Algorithm* av Mario Carpo, en pageturner om hvordan teknologien har endret arkitekturen.

– Hva skal til for å bli en god sjef hos Riksantikvaren?

– Det er viktig å ha engasjement, være lyttende og løsningsorientert. Det er også viktig å kunne ta i bruk de gode ressursene rundt seg.

– Hva er tabu i ditt arbeid?

– Det er å si: «Dette går ikke». Vi bruker mye tid sammen med arkitekter og eiere på å finne løsninger som kan gi store kulturminneopplevelser.

– Hva karakteriserer kontorplassen din?

– På mitt eget kontor faller bøkene nesten ned av hyllene. Utenfor kontoret er det mye løping i gangene, og veldig mye latter.

– Om du kunne ha tilbragt et år ved en annen institusjon hvor som helst i verden, hvilken ville du ha valgt?

– Jeg har vært heldig og har kunnet studere og hospitere ved ulike utdanningssteder og institusjoner. Men jeg kunne gjerne tenkt meg en ny tur til Yale i USA.

– Om du måtte ha valgt et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Det er ikke så lett å svare på, for

jeg har verdens beste jobb. Jeg er engasjert i arkitektur og historie, og det får jeg veldig mye av her. Men for veldig lenge siden lurte jeg på om jeg skulle bli illustratør.

– Hvilket tiltak ville du ha gjennomført om du var minister for høyere utdanning og forskning?

– Det viktigste hadde vært å prioritere forskning på klima. Men jeg ville også prøvd å stimulere til økt samarbeid mellom utdanning og næringsliv, noe jeg ser det er stort behov for, blant annet i bygningsbransjen.

– Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Jeg kunne tenkt meg et mer internasjonalt perspektiv på mye av stoffet.

➡ AV JOHANNE LANDSVERK

PhD Comics

WWW.PHDCOMICS.COM

Idyll eller katastrofe?

Det store tidsspennet gir mangfold om reformasjonen, men også en sprikende tekstsamling.

Jeg måtte få litt hjelp denne gangen. Jeg spurte en som i høst hadde tatt et 15-poenngskurs om reformasjonen: Hva lærte de om virkningene av reformasjonen i Norge? Ble den fremstilt som et fremskritt, eventuelt som ikke særlig viktig, egentlig, eller fortonet den seg rett og slett som en katastrofe? For dette siste er hva

Øystein Rian hevder i den første artikkelen i boka *Fra avlatshandel til folkekirke*, en artikkelssamling som tar for seg ettervirkningene av reformasjonen i Norge, og som er redigert av Eldbjørg Haug, professor i historie ved Universitetet i Bergen. Boka kom på tampen av det store jubileumsåret, og er den siste i en rekke av norske bøker om både Luther og reformasjonen. Ved å vise til senere tids middelalderforskning og ved å forsøke å se begivenheten fra grasrota forteller Rian en ny historie, om sterk maktutøvelse som førte til en nedbryting av det norske stats- og kirkesystemet. Den kirken som det hadde vært folkelig oppslutning omkring, ble erstattet med en kirke som lenge gikk på et følelsesmessig sparebluss, skriver Rian, slik også skolevesenet led under en styring ovenfra og ikke minst utenfra (unionen med Danmark). «Demoralisering» er et ord som trekkes frem, for slik må det ha blitt opplevd i samtiden, ja, slik oppleves avmakt og fremmedfølelse antakelig overalt.

Det er en god start på en tykk bok dette. Vi får en knapp og poengtert gjennomgang som oser av engasjement. Historien fortelles fra de maktutsattes side, og dermed får vi en helt annen historie enn den for eksempel Thomas Ewen Daltveit Slettebø kan fortelle om i sitt bidrag, han viser hvordan det er maktøverne som styrer fremstillingen. Det skjer under 200-årsjubileet, som egentlig blir en feiring av eneveldets kongeideologi, og en fortelling om hvordan kongen hadde oppdaget og utryddet avgudsdyrkelsen.

Det finnes mange måter å fortelle historien på, og joda, det er nettopp hva historiestudenten kan bekrefte. Om ikke akkurat ordet «katastrofe» ble brukt, så finnes i hvert fall ikke den idylliserende fortellingen mer. Men det de kanskje først og fremst lærte, er hvordan en så stor omveltning igangsatt av et enkelt menneske i det hele tatt kunne være mulig. De ble gitt historien om historien, hvordan det allerede var krefter i gang, ten-

denser i tiden, hvordan tiden var rede, som man sa, eller som i antikken: Hendelsen inntraff i kairos, i det rette øyeblikk.

Det narrative elementet er nødvendig. Artikkelnummer to og tre i boka, som begge handler om hva som skjedde med kirkekunsten etter reformasjonen, klarer ikke å engasjere meg særlig. Dette er artikler for de allerede interesserte, de som allerede vet hvorfor de har bruk for alle de opplysningene som gis der. Alt i hele verden kan jo være interessant, men ikke nødvendigvis i seg selv, på fakta- og detaljnivå; man må bli budt en sammenheng å se noe innenfor. Det burde være mulig, for alt som har med det menneskelige å gjøre, uttrykker nettopp et menneskelig, noe som kan tenkes, som kan få deg til å tenke. Mange av tekstene i denne samlingen tilbyr en sammenheng, men noen av forfatterne har befiittet seg sterkere enn andre. Vågd mer, kanskje?

Reformasjonen kom til Norge først i 1537, men i Bergen var det Luther-inspirert aktivitet også før den tid. Dette forholdet utgjør bakgrunnen for boka, forteller Haug innledningsvis, i tillegg til et seminar, selvsagt, om virkninger av reformasjonen i Norge. Foruten det allerede nevnte er det mye forskjellig de der fant frem til. Med forskjellig viktighetsgrad også. For eksempel hvordan Luther som foregangsmann bidro til oversettelser av Bibelen til nasjonalspråkene, og dermed fikk innvirkning på språkutviklingen, hvordan prestefruerollen ble innført i og med Luthers ekteskap, hva uttrykket «den indre tyrken» betyr og kommer av, hvordan reformasjonen påvirket forståelsen av ekteskapsløfter.

En artikkel er viet Luther, og da spørsmålet om hvorvidt det går en linje fra Luthers antisemittisme frem til jødehatet under annen verdenskrig. Helter har som regel også skyggesider, viser Nils Gilje i denne interessante teksten, og med våre øyne ser det slett ikke pent ut. Men våre øyne ser noe annet enn datidens, er et poeng hos Gilje, og det er jo nettopp det forholdet som gjør historien interessant. Ja, det er mye interessant, og med så pass mange bidrag (13 + innledning) får vi også et temmelig vidstrakt bilde. Men blir det for vidt? Slike antologier kan ofte fremstå som litt tilfeldige oppsamlinger, noe ytre har ført bidragene sammen. Så også her. Mer positivt kan vi si at boka gir noe for enhver smak.

AV AASNE JORDHEIM

Utstilte samer

I mange tiår var levende samer populære utstillingsobjekter. Forfatteren nyanserer bildet av en tilsynelatende fornedrende praksis.

CATHRINE BAGLO

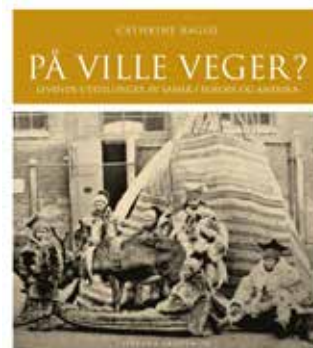
På ville veier? Levende utstillinger av samer i Europa og Amerika
Orkana Akademisk, 2017
370 sider
Veil. pris: kr 399

Jeg tror jeg sitter med en bok som bekrefter det magesfølelsen min sier: Det er stygt å stille ut folk. Men så begynner jeg å lese.

Daniel Mortenson hadde allerede deltatt på flere utstillinger da han i 1893 sa ja til å ta med seg familien og en flokk reinsdyr til verdensutstillingen i Chicago. Der skulle han være ett av trekkplastrene i en egen «sameby».

Slike levende utstillinger av mennesker har i ettertid blitt karakterisert som utbytende og fornedrende, skriver arkeolog Cathrine Baglo i sin nye bok, som har utgangspunkt i doktoravhandlingen fra 2011. Men fantes det også muligheter i denne praksisen, kanskje til og med en slags motmakt? Lite har vært skrevet tidligere her til lands om denne utstillingspraksisen. Forfatteren har derfor gjort en imponerende innsats med å lete fram til navnene på de vel 400 samene fra Norge, Sverige og Finland som i løpet av 1800-tallet og første del av 1900-tallet ble vist fram på ulike scener i Europa og Amerika. Enda mer imponerende er bildematerialet – et vell av fotografier, postkort og faksimiler fra datidens aviser og andre skriftlige kilder.

Slik har hun også funnet stemmene deres. Mange av de utstilte fikk nemlig mye oppmerksomhet i avisene, og lot seg gjerne inter-

vjue. For flertallet innebar et engasjement ved en utstilling gode penger. De fikk se verden, og de kom i kontakt med mennesker av alle slag.

Alt dette gjør at bildet jeg har hatt av freakshows befolket med umælende ofre, blir grundig utfordret. For var samene først og fremst utstillingsobjekter, eller kan en like gjerne si at de selv stilte seg ut?

Baglo pirker i det man kanskje tenker er gjengrodde sår, og drar av skorpene. Hun skriver fram det aktive, frivillige og gjerne også fordelaktige ved å si ja til å delta. Det er en edruelig, men likevel engasjert tekst, som ikke vil være med på at verden er svarthvit, selv om fotografiene er det. Baglo underslår ikke de problematiske sidene ved praksisen. Hun redegjør for grumsete og vitenskapelige strømninger, men først og fremst for en allmenn fascinasjon for «de andre», der ideer om «autentisitet» og «ekthet» var viktige premisser. Og hun viser også til eksempler på tarvelige arbeidsvilkår, der utstillingsdeltakerne ble lurt for penger, eller knapt fikk bevege seg utenfor utstillingsområdet.

Et interessant poeng er likevel – i dette tilfellet – at samene fikk mye oppmerksomhet og sympati internasjonalt for måten de ble behandlet på av myndighetene hjemme. Iscenesettelsen av samisk hverdagsliv på internasjonale arenaer ble en måte å formidle kunnskap på om en kultur som mange samer opplevde var under sterkt press hjemme.

Levende utstillinger ble i det store og det hele utkonkurrert i 1930-årene, da filmmediet kom og kunne bringe enda mer «autentiske» innblikk i folkegruppers hverdagsliv. Men også i dag finner vi eksempler på større eller mindre «sameleire», det være seg på Dovre eller i Karasjok, ment for turister og andre forbipasserende. I neste bok av Baglo vil jeg gjerne høre også hva disse aktørene tenker om det å kle på seg kofta, legge lassoen over skulderen og gå ut og møte nysgjerrige blikk. Selv føler jeg meg kanskje ikke lenger moralsk forpliktet til å snu meg vekk i avsky.

AV SIRI LINDSTAD

En Hvem hva hvor om Norge

Historier fra medieoffentligheten i en omfattende bok som kanskje burde loddet litt dypere.

JOSTEIN GRIPSRUD (RED.)
Allmenningen. Historien om norsk offentlighet
Universitetsforlaget, 2017
660 sider
Veil. pris: kr 459

Med Jostein Gripsrud, professor i medievitenskap ved Universitetet i Bergen, i spissen er denne boken et «globalt enestående» forsøk på «å skrive en offentlighetens historie i et land».

Boken er delt inn ti kapitler, med et innledningskapittel som redegjør for bokens bruk av begrepet offentlighet – med en oppdatert Habermas som viktigste forankringspunkt. Noen tematiske rammer for hvordan boken skal leses, angis, og de påfølgende ni kapitlene tar for seg norsk offentlighet fra «Før 1814» til våre «Digitale tider». Boken, på over 650 sider, er flott redigert og sparsomt, men effektivt illustrert med relevante bilder og illustrasjoner. Til tross for det store antall forfattere har den et helhetlig preg med en gjennomgående svært leservennlig stil.

Omslaget, en krans mikrofoner mot en bakgrunn av mosegrodde skog, er kanskje et spill på uttrykket «som man roper i skogen, får man svar», men hva det skulle bety, går i så fall over mitt hode. Om det da ikke henspiller på at om man lar medievitene skrive om offentligheten, så blir det også en bok om medier. Det er i det hele tatt litt vanskelig å se at offentlighet i denne boken skulle bety noe annet enn mediene, særlig når den beveger seg fremover

mot vår tid. Men så er jo også ni av bokens tolv forfattere fra Institutt for informasjons- og medievitenskap i Bergen, en er professor fra medievitenskap i Oslo, en er medieanalytiker, og kun en forfatter representerer historiefaget.

Boken stiller seg derfor lagetlig til for hugg der den freidig og overmodig hevder at dette er *historien om norsk offentlighet*, begge deler i entall. Mer korrekt er det å si at det serveres *historier* fra norske *offentligheter*. Det fokuseres på enkelte kampsaker og maktpersoner, i hovedsak sett gjennom mediene og kulturens formidling av disse og innimellom i en nesten *Hvem Hva Hvor*-aktig stil. Prinsipielle og teoretiske diskusjoner mangler i stor grad, og forfatterne har også bevisst valgt å utelate det som i en større forståelse om den norske offentligheten ville vært naturlig å ta med. Rettsvesenet, religiøse arenaer, vitenskap, offentlige fysiske rom og idrett er temaer som eksplisitt er tonet ned, og jeg skulle også ønske meg mer om økonomi. Høyst interessante historier om skatere, punkere og taggere i 1980- og 90-årene gis brei omtale og er spennende lesning. Lund-kommisjonens rapport (1996) om ulovlig overvåking av norske borgere avspises derimot med en halv, summarisk side.

Noen steder opplever jeg også at mangelen på teoretisk dybde gir en direkte mangelfull forståelse. I bokens siste kapittel står det at «Nettredaksjonene sitter nå på data som forteller eksakt hvor mange klikk hvert oppslag genererer, noe som har påvirket utvalg og vinkling». Vi får også vite om alle de digitale sporene vi etterlater oss, og hvordan ulike institusjoner og konserner har innsikt i våre bruksmønstre. Det er jo sant, men her opplever jeg at mangelen på en refleksjon om i hvor stor grad for eksempel Facebook og Google sine overnasjonale monsterøkonomiske algoritmer er med på å direkte *forme* offentligheten, blir påtagelig. Hvis det er sant som boken avslutter, at en velfungerende offentlighet er viktig «fordi utfallet på ingen måte er gitt av teknologien selv», er det jo desto viktigere å forstå teknologien og dens økonomiske rammer, og ikke bare hvordan vi bruker den.

AV KJETIL VIKENE

NYE BØKER AV FORSKERE

INGUNN STUDSRØD OG SVEIN ERIK TUASTAD (RED.)
Barneomsorg på norsk i samspill og spenning mellom hjem og stat
Universitetsforlaget, 2017
232 sider
Veil. pris: kr 399

Det offentlige Norge tar stadig større ansvar for og kontroll over barn og familieliv. Samtidig har foreldre fortsatt rett og plikt til å sørge for barnas utvikling, oppvekstforhold og hverdagsliv. Det skaper nye spenninger og kamper mellom hjem og stat, noe som er temaet i denne boka. Ingunn Studsrød er professor, og Svein Erik Tuastad er førsteamanuensis, begge ved Institutt for sosialfag, Universitetet i Stavanger.

KRISTIAN FIRING OG FRODE MOEN
Nøkkelen til akademisk skriving. Øvelse gjør mester
Orkana Akademisk, 2017
205 sider
Veil. pris: kr 299

Mange studenter og forskere strever med å slutføre tekstene sine. Forfatterne tar utgangspunkt i at øvelse gjør mester og prøver å åpne nye muligheter gjennom logikk og lek, psykologi og pedagogikk. Boka gir konkrete treningsprogram for skriving. Kristian Firing er førsteamanuensis i ledelse ved Luftkrigsskolen i Trondheim, og Frode Moen er førsteamanuensis ved Institutt for pedagogikk og livslang læring ved NTNU.

TOR H. AASE (RED.)
Climate Change and the Future of Himalayan Farming
Oxford University Press, 2017
312 sider
Veil. pris: 560 kr

De siste tretti årene har klimadendringer endret og svekket vilkårene for jordbruk ulike steder i Himalaya. Jordbruket her er sårbart for klimaendringer, men klimaet er bare én av usikkerhetsfaktorene for bøndene i området. I denne boka prøver man å forstå utfordringene for bøndene som lever med produksjonsforhold i konstant forandring. Thor Halfdan Aase er professor ved Institutt for geografi, Universitetet i Bergen.

Jeg liker å skrive

Men jeg liker ikke å skrive med sjangerpolitiet på skulderen og bli tvunget inn i «riktige» akademiske skrivemåter, fremholder kronikkskribenten.

I reportasjen «Kom skrive lyst og treng deg på» publisert i Forskerforum nr. 1/2018 tegnes det et bilde av forskeres erfaringer med og tanker om å skrive. Her fremkommer det blant annet at flere forskere opplever skriveingen som et nødvendig onde, at de liker å forske, men ikke å skrive. Dette reagerer Dag Sjøberg på. I innlegget «Forskning er skrive» på Forskerforum.no 14.1.18. (også trykket på side 43 i dette bladet, red. anm.) skriver han at ulyst mot å skrive er det samme som ulyst mot å forske. Han understreker at skrive er en del av forskningen, at det er bekymringsfullt at forskere har motstand mot å skrive, og han hevder at det å streve med å skrive ofte henger sammen med at tankene er uklare. Jeg synes dette bildet er for enkelt. Det kan tenkes at motvilje mot å skrive handler om mye annet enn at man ikke ser skrive som en integrert del av forskningen eller ikke har klare nok tanker. I denne kronikken ser jeg nærmere på mitt forhold til skrive og hva som påvirker min skriveglede.

Skrive for å forstå

Jeg liker å forske, å jobbe systematisk med å frembringe ny kunnskap. Jeg liker å analysere og finne mønstre, jeg liker å lete etter det som bryter med mønsteret. Jeg liker å tenke ut måter å formidle sentrale forskningsfunn på og se dem i sammenheng med allerede eksisterende kunnskap. Jeg liker å være kreativ og bruke denne kreativiteten når jeg formidler forskningsresultater, og anser også denne formen for formidling som skrivekunst. Jeg liker å skrive slik at det jeg har funnet ut, kan bli tilgjengelig for flere enn noen ytterst få lesere som fra før har mye kunnskap om akkurat det jeg skriver om. Jeg liker å skrive for å forstå, når

jeg har forstått og for å bli forstått, for å skape eller delta i debatt, for å oppnå og formidle innsikt, for å utvikle meg faglig, for å formidle noe jeg har funnet ut eller har på hjertet. Jeg liker at andre leser det jeg skriver og kommer med konstruktive innspill som gjør at resultatet blir bedre. Jeg liker å skape tekst og ser dette som sentralt også når forskning skal formidles. Det

betyr at jeg liker å bruke tid på å bygge opp og binde sammen en tekst, skrive med en målgruppe for øye og ta i bruk språklige virkemidler som gjør teksten bedre og mer leservennlig. Jeg er altså ikke bare opptatt av hva som formidles av forskningsresultater, men også hvordan de formidles.

Artikkelens begrensninger

Jeg liker derimot ikke å skrive med sjangerpolitiet på skulderen og bli tvunget inn i skrivemåter som betraktes som «riktige» innenfor en akademisk verden eller et felt. Jeg liker ikke det som

kan fremstå som et ugunnlig trengsel og lite tilgjengelig språk og en slags forventning om at noe må være vanskelig å forstå for å holde høyt nok nivå. Eller sagt på en annen måte: at forholdet lett tilgjengelig formidling blir ansett som for lite akademisk. Det er også problematisk at det har utviklet seg en idé om at det som gjelder, er å skrive på engelsk, uavhengig av hva man skriver om, og hvem man skriver til. Det råder i økende grad en forestilling om at vitenskapelige artikler egentlig ikke er å betrakte som seriøse nok hvis de skrives på norsk. Og at man selv ikke er ambisiøs nok hvis man velger å rette seg mot et norsk publikum. Jeg liker ikke at norsk som forskningsspråk stadig trumfes av engelskkortet. Jeg synes også det er problematisk at vi i liten grad diskuterer de utfordringene som er knyttet til at den vitenskapelige artikkelen gjennomgående er den foretrukne formidlingskanalen for forskning.

«Jeg liker ikke at norsk som forskningsspråk stadig trumfes av engelskkortet.»

Sjelden rettes søkelyset mot denne sjangerens begrensninger, mot strømlinjeformingen den innebærer og mot konflikten som lett kan oppstå når en sjanger med strenge form- og innholds krav også skal benyttes som mal for å formidle kvalitative data. Jeg synes det er problematisk at vi i liten grad diskuterer at slike artikler leses av få, at de sjelden byr på skjellsettende leseopplevelser og at mange av artiklene er så riktige, men likevel så kjedelige. Og ikke minst at vi til tross for dette fortsetter å skrive på samme måte.

Enighet er ikke kvalitet

Fagfelle vurderingene kan også skape motstand mot å skrive. Det er problematisk når man får fagfelle vurderinger som egentlig ikke handler om kvaliteten på den artikkelen eller det manuskriptet som vurderes, men snarere om fagfellens subjektive preferanser. Jeg liker ikke når konklusjonen til en fagfelle vurderer kort oppsummert kan se ut til å være: «Denne artikkelen er ikke god nok. Skriv en annen artikkel. Gjerne en som henviser til mitt arbeid eller som har et innhold jeg er enig i.» Jeg liker ikke når kvalitet forveksles med enighet eller synsing i det viktige arbeidet med å vurdere fagfellers forskning. Og jeg tror at vitenskapelig skrive preges negativt av at det iblant på lite saklig grunnlag «felles dom» over et arbeid, og av at det er vanskelig å forstå den tilbakemeldingen man får, fordi den i liten grad konkretiseres eller begrunnes.

Skrive som tilpasning

Jeg tror også at forholdet til skrive preges av at det i en hektisk hverdag innenfor en akademisk verden er lite tid å tenke, til å tenke en

AV HILDE LARSEN
DAMSGAARD,
dosent, Høgskolen i
Sørøst-Norge

KRONIKK &
DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til
aksel.vidnes@forskerforum.no

Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000.

Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket.

Debattinnlegg honoreres ikke.

gang til, til å jobbe systematisk med å skaffe seg ny kunnskap og finne egnede måter å formidle den på. Ofte er tiden til å skape tekst for knapp, det blir om å gjøre å produsere fort og mye. Det er problematisk at forskningsformidling så ofte handler om effektivitet, telling, publiseringspoeng og lett blir et spørsmål om hva som er en smart publiseringskanal ut fra tellekantsystemets krav, og ikke nødvendigvis handler om publikasjonens egenart eller feltets behov og interesser. Det er også problematisk når skriving blir redusert til primært å handle om å beherske en bestemt skriveteknikk, om å knekke artikkelkoden og tilpasse seg det aktuelle tidsskriftet. Og det er problematisk når det ikke lenger er lurt å skrive lærebøker fordi denne sjangeren ikke premieres i tellekantsystemet. Jeg liker ikke at dette systemet i økende grad avgjør hva, hvor og hvordan man skriver, og at ens «egen penn» så lett underordnes i publiseringstillingen, eller at bevisste grep knyttet til tekstskaping kan oppfattes som lite saklige innenfor artikkelen som sjanger.

Den imaginære sprettballen

Et eksempel kan illustrere dette. Jeg skrev for en tid tilbake sammen med en tidligere masterstudent en forskningsartikkel om evnerike elevers opplevelse av sin skolegang. I det intervjumaterialet vi analyserte, snakket informantene mye om det å kjede seg. En av dem fortalte om det han kalte en imaginær sprettball. Det var en ball han så for seg at han spratt frem og tilbake mellom veggene i klasserommet. Mye av tiden handlet om å følge denne tenkte ballens bevegelser med hodet. Rett og slett fordi han kjedet seg så. Da vi skrev om dette funnet, valgte vi, for å skape liv i artikkelen og gjøre teksten mer spennende, å kalle kategorien *Den imaginære sprettballen*. Under kategorinavnet fremgikk det raskt hva dette handlet om, og at det å kjede seg var et gjennomgående funn. Den ene av fagfellene var kritisk til dette gripet, mente at det passet bedre til sjangeren forskningsartikkel og at det

var sakligere å benytte kategorinavnet *Å kjede seg* eller *Kjedsomhet*. Vi valgte å beholde metaforen som kategorinavn, men det skapte noen refleksjoner. Det kan være at vårt kategorinavn fanget oppmerksomheten, gjorde innholdet lettere å huske, at det bidro til å skape en tekst som kommuniserer med dem som var målgruppe for artikkelen. Men i en forskningsartikkel hadde det kanskje vært lurere og mer konvensjonelt å unngå metaforen, holde seg til veletablerte uttrykksmåter og velge det nøkterne kategorinavnet *Kjedsomhet*. Kanskje ville det blitt oppfattet som sakligere og derfor «riktigere» som forskningsformidling. Men jeg tror teksten ville blitt fattigere av det.

Hvordan unngå strømlineforming?

Selvfølgelig er skriving en helt sentral del av forskningen. Når noen omtaler skriving som en negativ plikt, som noe ulystbetont, er ikke det, slik Sjøberg antyder, det samme som at de ikke skjønner at forskning skal og må formidles. Kan hende handler en motstand mot å skrive nettopp om standardiserte formkrav, forventning og kamp om produksjon i bestemte publiseringskanaler, et mer eller mindre tydelig sjangerpoliti og et strev for å komme gjennom nåløyet.

I denne sammenhengen er det flere spørsmål å diskutere. Hvordan kan vi unngå en slags strømlineforming som kan hemme skriveutfoldelsen og gir nokså like og kanskje også nokså kjedelige vitenskapelige artikler? Hvordan kan vi oppmuntre til å bruke «egen penn» i formidlingen av forskning innenfor tellekantsystemet? Hvordan utvikler vi en vitenskapelig formidling som appellerer til leseren også fordi det som skrives, har god tekstkvalitet? Og sist, men ikke minst, hvordan kan vi skape gode vilkår for skrivekunsten og skrivegledden når forskning skal formidles?

Hvem trives i åpent landskap?

Overgangen til åpent landskap har medvirket til at flere har sagt ja til sluttpakke, skriver Olav Torvund.

AV PROFESSOR DR. JURIS.
OLAV TORVUND

ARBEIDSPASSER: Forskerforum skrev i desember om innføringen av åpne kontorlandskap og aktivitetsbaserte arbeidsplasser i akademien. Jeg kjenner ingen som trives i åpne kontorlandskap. Men jeg kjenner flere for hvem overgangen til landskap har vært medvirkende til at de har søkt og sagt ja til sluttpakke. Jeg utelukker ikke at det kan fungere for visse yrkesgrupper og noen personer. Men i min bekjentskapskrets er det ingen som trives i dette.

Mange introverte i akademien

Jeg antar, uten noen empiriske undersøkelser, at vi introverte, vi som trives i eget selskap og som liker å kunne lukke døren bak oss og fordype oss i vårt eget, er overrepresentert i akademien. Forstyrrelser forstyrrer. I forsknings- og skrivearbeid kreves konsentrasjon over lang tid. Vi har dessuten behov for å ha et til tider omfattende materiale lett tilgjengelig i lang tid. I alle fall i mitt fag har vi fortsatt mange bøker. Jeg liker å bruke mine egne bøker. Dels fordi jeg liker bøker, men også fordi jeg da kan notere i dem. Hvor bøkene skal plasseres i et landskap, har jeg vanskelig for å se.

Hvordan møte studentene?

Vi møter studenter til veiledning, og vi skal gjerne være tilgjengelig for studenter. Da må vi kunne snakke uforstyrret med studentene, og vi må ikke forstyrre andre med disse veiledningssamtalene. Noen ganger forteller studentene oss om personlige forhold som virker inn på deres studiearbeid, og dette er slikt som andre ikke skal høre. Hvis vi skal ha trefftider, hvor skal vi da oppholde oss? Let etter meg i det sørvestre hjørnet av landskapet?

Nå gjelder dette nybygg, og risikoen for at jeg skal utsettes for dette, er ganske liten. Jeg er såpass gammel at jeg begynner å tenke på hvor lenge jeg skal fortsette å arbeide, selv om det ikke er en akutt problemstilling. Det er tradisjon i mitt yrke at folk står i jobben til de fyller 70. Det er jeg i dag innstilt på å gjøre. Men skulle vi bli dyttet inn i et landskap, da vil det være et tungtveiende argument for å gå av på et tidligere tidspunkt.

Dårlig evalueringspraksis

Gang på gang har jeg sett at uholdbare, irrelevante kommentarer synes å ha ført til lav poengtildeling i prosjektevalueringer, skriver Leiv K. Sydnæs.

BEDØMMELSER: Å trekke på årene som forsker og samtidig lede en internasjonal komité som blant annet fokuserer på forskningsintegritet, har sine sider. En av disse er at yngre forskere (ikke bare fra Norge) tar kontakt for å luften irritasjon og frustrasjon over prosjektevalueringer. Det har jeg involvert meg i fordi jeg tenkte at det kunne gi nyttig innsikt i hvordan personlige synspunkter, uten faglig relevans, kan påvirke bedømmelse av forskningsprosjekter. Og innsikt har det gitt, men dessverre ikke av det oppløftende slaget; det er nemlig ikke måte på hva kompetente forskere og fagfolk får seg til å skrive anonymt uten faglig belegg.

Direkte uetisk

Gang på gang, og i større grad i evalueringer av frie prosjekter enn programprosjekter, har jeg sett at uholdbare, irrelevante kommentarer synes å ha ført til lav poengtildeling. Kommentarene kan samles i tre hovedkategorier.

En vesentlig gruppe består av omtale av søkerens kompetanse og vitenskapelige produksjon basert på hvilke tidsskrifter søkerne har publisert i. Dette er et åpenbart brudd på San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA) som slår fast det selvfølgelig, at det er innholdet og ikke publiseringskanalen som dokumenterer vitenskapelig kvalitet. Derfor, sier deklarasjonen, skal det ikke argumenteres med impact factor og andre metriske indikatorer i bedømmelsen av vitenskapelig kvalitet; artikler skal leses og evalueres ut fra innholdet. Dessverre er brudd

AV LEIV K. SYDNÆS,
professor, Universitetet i Bergen

på dette grunnleggende prinsippet temmelig utbredt, men det er ingen unnskyldning. Velkjent er bruken av Nature-publikasjoner for å dokumentere briljant forskning, til tross for at det er dokumentert (av professor John M. Ball ved University of Oxford) at sannsynligheten for å bli sitert i vitenskapelige medier ikke er signifikant større om en solid publikasjon er publisert i Nature sammenlignet med et annet godt, relevant tidsskrift. Og direkte uetisk blir det når søkere med solid vitenskapelig produksjon oppnår middels uttelling fordi de har publisert i andre tidsskrifter på vårt nasjonale nivå 2 enn de fagkonsulentene i tidsskriftet setter høyest!

Negativ synsing

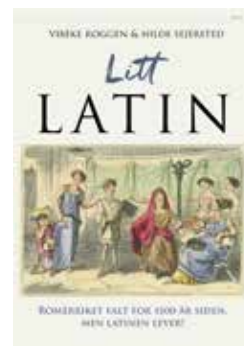
En annen gruppe kommentarer er knyttet til bedømmelsen av evner til å lede forskningsprosjekter. Her har jeg sett forbausende negativ synsing uten faglig belegg. En del har gått ut over yngre forskere som har etablert samarbeid med velrenommerte kolleger. Dette burde etter mitt syn tale til deres fordel, og da forstår jeg godt at yngre forskere føler seg temmelig provosert av å lese at slikt samarbeid i stedet tolkes som dokumentasjon på at de ikke er i stand til å styre prosjekter på egen hånd.

Ubegrunnet nedvurdering

En tredje kategori kaller jeg ubegrunnet nedvurdering på temmelig fritt og uklart grunnlag. Spesielt innen samfunnsfagene har jeg sett svin på skogen, og her dreier det seg som oftest om kritikk av den metodiske tilnærmingen som er valgt. Å gjøre greie for valg av metode i slike prosjekter er naturligvis viktig, men når vurderingen innskrenker seg til å slå fast at valget er dårlig eller direkte feil uten noen form for begrunnelse, blir evalueringen meningsløs. Det samme er resultatet når lovordene er mange, men på grunn av et par runde, irrelevante innvendinger, som ikke engang klargjøres, blir poengtildelingen 4–5. Og når ble det for eksempel et krav at prosjekter som fører fram til et eller annet produkt, for eksempel kjemiske forbindelser, skal gjøre produktene fritt tilgjengelige for kolleger før egenskaper er klarlagt og IP-rettigheter ivarettatt?

Tilliten til systemet svekkes

NFR og tilsvarende organer i andre land har retningslinjer for hvordan gode evalueringer skal gjennomføres, men det er åpenbart ikke nok. Eksempelene over, som på ingen måte er heldekende, illustrerer at evaluerings-systemet har korpsmedlemmer som ikke holder mål. Det er vel ikke akkurat overraskende, og det er derfor etablert systemer for innlevering av klager. I grove tilfeller har jeg oppfordret søkere til å benytte seg av dette, men både i Norge og utlandet er det åpenbart få om noen som tror at det vil føre fram. Det klages derfor lite. Dette er urovekkende, fordi det fører til at tilliten til evaluerings-systemet svekkes, og at forskere ikke søker. Ett spørsmål er derfor interessant å få besvart: Hvordan evaluerer NFR (og andre organer) rapportene fra sine fagkonsulenter?

Litt latin – en gang til

AV VIBEKE ROGGEN OG
HILDE SEJERSTED

BOKANMELDelse: I Forskerforum 1/2018 står en motsetningsfylt anmeldelse av vår bok *Litt latin*, ført i pennen av den aktive anmelderen Kjetil Vikene.

Anmeldelsens røde tråd er at Vikene hadde forventet eller ønsket seg en annen bok enn den vi har villet skrive. Vi har forsøkt å formidle hovedtrekk ved Romas historie og kulturhistorie fra mytiske tider til keiser Augustus, parallelt med et latinkurs for hvermannn og en spøkefull spalte der våre hovedpersoner reiser i fantasien og treffer historiske karakterer. Gjennom det hele har vi hatt som mål å underholde leseren. Dette kan kanskje virke «forferdelig rotete» for en leser som hadde sett for seg en systematisk og enhetlig historisk fremstilling. Men slike finnes det flere av, og det ville jo vært interessant med en anmeldelse som tok utgangspunkt i vårt prosjekt og vurderte det.

Vi er glad for at anmelderen – til sin egen overraskelse! – liker vår bok. Han spår den et langt liv i sine hyller, og vi håper han ofte vil ta den ned og bruke den.

Til slutt: Vikene er kommet i skade for å bytte om på våre titler: Vibeke Roggen er førsteamanuensis i latin ved Universitetet i Oslo, Hilde Sejersted er pensjonert lektor, Oslo katedralskole – slik det korrekt står på innbretten av bokomslaget.

Forskerforum beklager forvekslingen av titler. Feilen er rettet i anmeldelsen som er publisert på Forskerforum.no. Red.

«Det er ikke måte på hva kompetente forskere og fagfolk får seg til å skrive anonymt uten faglig belegg.»

Fika for friksjon

Reiseskildringen til den franske forfatteren og offiseren Xavier de Maistre, *Voyage around my Room* (1794), fasinerer meg. De Maistre skrev denne korte boken mens han satt i førtito dagers husarrest, som han ble idømt etter å ha havnet i duell. Med seg hadde han tjeneren Joannetti og hunden Rosine. I seks uker utforsker de Maistre rommet sitt. Innenfor de fire veggene fant han inspirasjon til beskrivelser og refleksjoner som også kan leses som en parodi på de store reisebeskrivelsene, *The Grand Tour*. I motsetning til de Maistre har jeg dette studieåret reist vekk fra «rommet mitt». Femhundrede og trettito kilometer fra skrivebordet mitt på NMBU. Det er jo egentlig ikke så langt, omtrent som fra Ås til Orkanger. Men det føles lenger. Jeg reiste bare til Skånes öppna landskap. Jeg tilbrakte fem måneder av mitt forskningsår på Malmö högskola. Det ga mersmak. En ung høyskole som ved nyttår ble et universitet. Jeg fikk kontor plass ved institutt for Natur, miljö och samhälle. Her vekt-

legges strukturelle samfunnsforhold og sosiale aspekter i mye større grad enn jeg er vant til fra tilsvarende institusjoner i Norge. Her våger man å stille seg kritisk til at bærekraftig utvikling og miljø reduseres til å handle om forbruk og individets valg. Hvorvidt den enkelte har installert solceller på taket, sykler til jobben og/eller har anskaffet seg en el-bil, står ikke i forgrunnen her.

I bagasjen min fra Norge hadde jeg et empirisk materiale fra feltarbeid på en videregående skole med stort elevmangfold. Det var dette empiriske materialet som gjorde at jeg så gjerne ville få i tale fagfeller som er opptatt av strukturelle og sosiale forhold, derfor ønsket jeg meg en kontor plass akkurat i Malmö. Her fikk jeg først og fremst anledning til å sitte helt uforstyrret og lese og skrive. Men i motsetning til Xavier de Maistre trenger jeg mer inspirasjon enn et rom med fire vegger og interiør kan gi. Jeg trenger det Erling Dokk Holm kaller friksjon. Hans fagfelt er byutvikling. Dokk Holm hevder at byens tetthet krever en form for konsentrasjon som

skaper friksjon: «Et av de største problemene i moderne byplanlegging er at man prøver å begrense friksjonen, slik at folk ikke lenger møtes, med mindre ulykken er ute og de møtes i kollisjonen» – hevder Dokk Holm (Arkitektnytt, november 2005).

Under Malmö-oppholdet fant jeg slik friksjon i *fikan*. Fika brukes både som verb, å fika, og som substantiv, fikan. Fikan er rett og slett en pause der en drikker kaffe, gjerne akkompagnert av noe søtt å bite i. Ordet har vært i bruk i det svenske språket siden tidlig på 1900-tallet. To ganger i løpet av arbeidsdagen er det *fika-tid*, og den benyttet jeg til å få kollegaer i tale, det var her jeg ble kjent med flotte fagfolk. Det var i fikan jeg fikk hjelp til å velge ut spennende ting som jeg kunne være med på. Seminarrekken Studies In Science, Environmental and Mathematics Education, var en slik spennende ting. Her fikk jeg også anledning til å legge frem, diskutere og få innspill til min forskning. Jeg fikk også overvære flere disputaser. Dessuten deltok jeg i nettverket mobilitet, flyktningskap och utbildning, et samarbeidsprosjekt mellom Malmö högskola og Malmö kommune. Jeg hadde høye forventninger da jeg dro til Malmö på sensommeren. Det jeg tok med meg hjem, var mer enn det jeg hadde forhåpninger om å finne.

AV GUÐRÚN JÓNSDÓTTIR, førsteamanuensis i generell didaktikk og pedagogikk, eller «læreroppdretter og klasseromsforsker», NMBU

«To ganger i løpet av arbeidsdagen er det fika-tid, og den benyttet jeg til å få kollegaer i tale.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om forskning. De faste gjestene er John Peter Collett, Guðrún Jónsdóttir, Oddveig Storstad og Lorenz Khazaleh.

Debatt om kjønnsbalanse

Debatten om kjønnsbalanse og Balanse-programmet til Forskningsrådet har gått på nettutgåva Forskerforum.no sidan førre blad, nr. 10/17. Vi vil gjerne reklamere for den løpande utvekslinga på nettstaden, men tilbyr ei oppsamling her. Den kronologiske rekkefølga er innlegga til:

- 1 John-Arne Røttingen og Knut Liestøl (publisert 4. januar)
- 2 Svein Sundby (publisert 11. januar)
- 3 Gry Brandser og Sevil Sümer (ikkje publisert før)

Red.

Kvinner klatrer saktere

Det er gode holdepunkter for at kvinner avanserer langsommere enn menn i akademien, skriver John-Arne Røttingen, direktør i Forskningsrådet, og Knut Liestøl, leder for styret i Balanse-programmet.

KJØNNBALANSE: I Forskerforum nr. 10/2017 har Svein Sundby et innlegg under tittelen «Kjønnsbalanse og alternative fakta». Han hevder at Forskningsrådets Balanse-program «tendensiøst tar utgangspunkt i ikke-dokumenterte påstander som ved nærmere analyse viser seg å være direkte uriktige». Sundbys utgangspunkt er at han mener Balanse begrunnes ut fra en forskjell mellom dagens kvinneandel på professornivå og i rekrutteringsgrunnlaget. Etter å ha konstatert at kvinneandelene i akademias rekrutteringsgrunnlag har vokst kraftig over tid, sier Sundby videre: «Derfor kan ikke dagens andel av kvinnelige forskere i toppstillinger sammenlignes med dagens andel av kvinnelige forskerrekutter. De må rimeligvis sammenlignes med andelen av kvinnelige forskerrekutter i det tidsrommet da de selv var rekrutter. Da blir det også klart at 'aksiomet' i programplanen er uriktig: 'Norge ligger på verdenstoppen når det gjelder likestilling, men allikevel er andelen kvinner i akademiske toppstillinger bemerkelsesverdig lav.' Det viktigste grunnlaget for programmet faller da vekk.»

Ikke bare et tidsspørsmål

Balanse tar utgangspunkt i en

AV JOHN-ARNE RØTTINGEN OG KNUT LIESTØL

rekke ulike analyser rundt likestilling i akademien, internasjonale så vel som norske. Kjønnskjev rekruttering til akademien er imidlertid et viktig element i begrunnelsen for Balanse-programmet, og derfor vel verdt å diskutere. Det avsnittet i programplanen som Sundby siterer i sin argumentasjon, angir status for kjønnsfordeling på ulike nivåer slik den er i dag. En slik statusgjennomgang er ikke irrelevant, den viser blant annet det «rollemodell-bildet» av universitetene som i dag møter studentene – de fremtidige akademikere. Leses dette avsnittet alene, kan det imidlertid tydeligvis gi inntrykk av at rekrutteringssituasjonen vurderes utelukkende ut fra status i dag. Allerede neste avsnitt innledes imidlertid som følger: «Mannsdominansen på toppnivå i norsk forskning kan forklares av historiske årsaker og en konkurransekultur som ikke fungerer likt for begge kjønn. Lenge trodde man at dette kun var et tidsspørsmål og at den skjeve fordelingen ville jevne seg ut av seg selv bare vi fikk nok kvinnelige kandidater. Tall viser derimot at

dette ikke skjer.» Forskningsrådet er fullstendig klar over at dagens forholdstall mellom kvinner på toppnivå og blant nyutdannede kandidater forklares av (minst) to forhold – en tidsutvikling der andel kvinner blant kandidatene har vokst markant over tid og kjønnskjevhet i rekrutteringen. Vi skal nå vise hva slags data som indikerer kjønnskjevheten.

Code tverrsnittdata

En optimal analyse av karriereutvikling krever informasjon om forløp på individnivå. Slike data eksisterer imidlertid i meget begrenset grad for den lange tidsperioden som her er aktuell. I Norge har vi imidlertid gode tverrsnittdata for studenter og ansatte ved norske UoH-institusjoner (universitetet og høyskoler) samlet i Database for høyere utdanning (DBH). Disse gir et bilde av status for hvert år fra rundt århundreskiftet, og for visse grupper også for tidligere år. For studenter og kandidater foreligger dertil detaljerte og kjønnsoppdelte data betydelig lenger tilbake i tid i SSBs utdanningsstatistikk. Det er disse kildene som er brukt nedenfor.

Flest menn blir postdoktor

Forløpet fra nyutdannet kandidat til professor er langt og komplisert, men deler av veien er enklere

å analysere. Spesielt gjelder dette første del av karrierestigen fra masterkandidat via stipendiat til postdoktor. Dels er aldersdifferensen mellom kandidat og postdoktor moderat, og dertil har det de siste ti årene vært meget moderate endringer i kjønnsfordelingen blant masterkandidater. Den totale kvinneandelen blant masterkandidatene fra de norske universitetene var således i henhold til DBH 53,8 prosent i 2006 og 55,7 i 2016. Det er her noe forskjeller på fagområder: Ved UiO var det ved Det juridiske fakultet stadig en viss vekst i kvinneandelen, mens det for alle andre hovedområder var stillstand. Tidstrender kan følgende forklare lite hva gjelder overgangene opp til postdoktor. På tross av dette faller kvinneandelen markant fra kandidat til postdoktor. Ved de fire «gamle» universitetene (UiO, UiB, UiT og NTNU) er fallet fra 56 prosent til knapt 44 prosent (gjennomsnitt over årene 2014–2016). Det er et fall for alle fagområder; fallet er noe mindre enn gjennomsnittet for juss samt realfag og teknologi, og noe større for humaniora, samfunnsfag og livsvitenskapene. I de mange og komplekse prosesser som foregår på dette nivået, slipper folgelig en klart lavere andel av kvinner enn menn gjennom til neste trinn på den akademiske karrierestigen.

Ulik opprykkshastighet?

Overgangen fra postdoktor/forskernivå til førsteamanuensisnivå kan ikke analyseres uten grundige studier på individnivå. Dette skyldes at tverrsnittdata er vanskelige å tolke. Årsaken til at det er mange kvinner på amanuensisnivået, kan være at det er en god overgang til dette nivået, eller at det videre avansementet til professor går langsomt. En analyse ut fra individdata foretatt for Forskningsrådet tyder imidlertid på at det ikke er i de mer formelle ansettelsesprosessene at vi finner forklaringen på at det er få kvinner på toppnivå. Kvinnelige og mannlige postdoktorer går over til fast stilling i omtrent samme omfang. Derimot kan det se ut til å være forskjell i opprykkshastigheten fra førsteamanuensis til professor; dette analyseres nå nærmere i et Balanse-prosjekt ved UiO. Vi kan også forsøke å se på hele karriereveien fra kandidat til

«Kvinnelige og mannlige postdoktorer går over til fast stilling i omtrent samme omfang.»

toppstilling ut fra tverrsnittsdata, selv om dette er mer krevende metodemessig og kompliseres av at kjønnsfordelingen blant kandidatene endret seg meget hurtig i den relevante tidsperioden i siste del av forrige århundre. Det er likevel klart at kvinneandelene blant kandidatene den gangen dagens professorer var på det karrieretrinnet, var vesentlig høyere enn de vi i dag ser på professor-nivå. Betrakter vi kvinneandelene blant kandidater på midten og slutten av 1980-årene i de ulike fagene, er denne andelen av størrelsesorden 1,5 ganger andelen blant dagens professorer (selvfølgelig med visse forskjeller mellom fag). Det er således samlet sett gode holdepunkter for både lavere og langsommere avansement for kvinner enn menn i akademien.

Norge på tiende plass i kjønnsbalanse

Som nevnt innledningsvis begrundes Balanse-programmet også ut fra helt andre typer observasjoner. Utsagnet Sundby refererer til som «aksiom», er således også relatert til Norges posisjon internasjonalt. Norge oppfattes som et foregangsland i likestilling, men vi ligger så lavt som på tiende plass når det gjelder kvinner i toppstillinger i forskningssystemet i henhold til EUs «SHE-figures» fra 2015. Dette er ikke katastrofalt dårlig, men det er langt fra godt når en tar i betraktning at også andre land har lave kvinneandeler på toppnivå. Et særlig viktig argument er imidlertid studier utført som kontrollerte forsøk hvor en undersøker ubevisst bias. Det er over tid utført mange slike forsøk, og et eksempel er referert i Balanses programplan. Selv om det er forskjeller mellom resultatene i studiene og også tegn på fagforskjeller, er konklusjonen på metanivå klar: Kvinner undervurderes hva gjelder kompetanse og potensial, og spesielt gjelder dette kvinner med barn. Dette må vi gjøre noe med.

Avslutningsvis vil vi fremheve at Balanse nå ønsker et klart fokus på systemnivå og mindre på individtiltak. Gjennom dette håper vi å bidra til et forskningssystem som bedre stimulerer og tar vare på alle talenter – uansett kjønn.

Uriktig om kjønnsbalanse

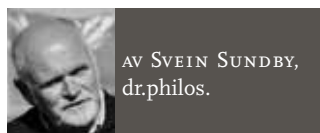
Det er uriktig at andelen av kvinner i akademiske toppstillinger er bemerkelsesverdig lav, skriver Svein Sundby.

Svar til John-Arne Røttingen, direktør i Forskningsrådet og Knut Liestøl, leder i programstyret for Balanse:

KJØNNSBALANSE: I mitt innlegg i Forskerforum 30. november 2017 kritiserer jeg Forskningsrådets programplan for Balanse om likestilling i høyskole-, universitets- og instituttsektoren der det hevdes at «Norge ligger på verdenstoppen når det gjelder likestilling, men allikevel er andelen kvinner i akademiske toppstillinger bemerkelsesverdig lav».

Ser bort fra utviklingen

Min sentrale kritikk av denne påstanden i Balanses programplan er at forholdet mellom kvinner og menn i akademiske toppstillinger (professor og forsker u83) i dagens situasjon tvert imot avspeiler svært godt forholdet mellom kvinner og menn på det tidspunktet da dagens forskere i toppstillinger fullførte sine doktorgrader, og følgelig konkluderer jeg med at det er uriktig å hevde at andelen av kvinner i akademiske toppstillinger er bemerkelsesverdig lav. Tallmaterialet for denne slutningen ligger åpent tilgjengelig i Balanse-programmets egen prosjektrapport «Farefull ferd mot toppen», som tar for seg forholdene i Bergensmiljøet. I denne rapporten vises det til tabell/figur (Tabell 3.1 på side 55) fra NIFU som dokumenterer økningen i

AV SVEIN SUNDBY,
dr.philos.

andelen av doktorgrader for kvinner i Norge fra 1980 til og med 2014. Men forfatterne av rapporten ser bort fra denne utviklingen og trekker feil konklusjon av sitt materiale. Uavhengig av mine kommentarer har professor Silje Bringsrud Fekjær påpekt samme feilen i en annen av Balanse-programmets prosjekter i Forskerforum 30. november 2017 (<http://www.forskerforum.no/uprese-tall-om-likestilling/>).

Balanse-programmet feiler

Forståelse av den demografiske utviklingen for populasjonen av forskere er en grunnleggende forutsetning for å kunne vurdere noe som helst om rekruttering til toppstillinger i akademien. Det er samme matematikken (populasjonsdynamikk) som ligger til grunn for at mine kolleger her på Havforskningsinstituttet med ganske stor nøyaktighet kan beregne populasjonene av voksen torsk og sild framover i tid uavhengig av endringene i rekrutteringen av nye årsklasser av fisk. Det er her, på populasjonsdynamikken, at både programplanen og rapportene i Balanse-programmet feiler.

Grunnleggende problematisk

Allikevel, i Forskerforum 4. januar 2018 fastholder direktør John-Arne Røttingen i Forskningsrådet og styreleder for Balanse-programmet, professor Knut Liestøl, påstanden i programplanen om at andelen av kvinner i akademiske toppstillinger er bemerkelsesverdig lav. Det er grunnleggende problematisk at programstyret (ved Røttingen og Liestøl) på den ene siden og jeg selv på den andre siden kommer fram til så ulike konklusjoner ut fra det samme datamaterialet.

Røttingen og Liestøl trekker også fram i sitt innlegg andre momenter, slik som overgangen fra doktorgrad til postdoktor, som synes å indikere at kvinnene her faller fra i større grad enn mannlige doktorander. Det er helt klart mange andre interessante problemstillinger å diskutere om likestilling i akademien. Det har derimot ikke vært mitt anliggende i denne saken, kun feiltolkningen av forholdet mellom forsker-rekrutter og forskere i toppstillinger.

«Forståelse av den demografiske utviklingen for populasjonen av forskere er en grunnleggende forutsetning for å kunne vurdere noe som helst om rekruttering til toppstillinger i akademien.»

Hvordan forklare kjønnskjævheter?

Det er bemerkelsesverdig at andelen kvinner har gått ned eller stått stille ved noen fakulteter, skriver Gry Brandser og Sevil Sümer i dette svaret til Svein Sundby.

KJØNNBALANSE: Vi ønsker å gi et kort svar på kritikken som Svein Sundby retter mot vår studie «Farefull ferd mot toppen» i debattinnleggene «alternative fakta om kjønnsbalanse» og «uriktig om kjønnsbalanse». Deretter vil vi kommentere påstanden om at «populasjonsdynamikken» kan forklare kjønns(u)balansen i akademia.

Uformelle «gutteklubber»

Sundby hevder at vår intervjuundersøkelse «bryter alle regler ved tilfeldig utvalg», og at vi «trekker feil konklusjon» fra vårt materiale. Vår kvalitative studie var basert på fokusgruppeintervjuer med kvinner på ulike trinn i den akademiske karrierestigen. Formålet med undersøkelsen var å bedre forstå det komplekse samspillet av årsaker til den lave kvinneandelen i toppstillinger ved de tre involverte institusjonene, deriblant Havforskningsinstituttet. Det burde være unødvendig å understreke at «tilfeldig utvalg» er en utvalgsstrategi som primært benyttes i kvantitative metoder og ikke anvendes ved kvalitative dybdeintervjuer. Hensikten med kvalitative undersøkelser er å få mest mulig kunnskap om et fenomen og dets kontekst, og ikke å foreta statistiske generaliseringer. Det ble gjort en systematisk og etterrettelig bearbeiding av informasjonen som dannet datagrunnlaget, noe som det også er grundig redegjort for i rapporten. Vi har analysert intervjuene innenfor konteksten av de siste tiårenes gjennomgripende reformer i sektoren og viser til en situasjon preget av kø og tiltakende konkurranse i ressursbasen mellom relativt likt kvalifiserte kandidater.

AV GRY BRANDSER OG SEVIL SÜMER

Resultatene fra vår studie viser også at kjønnete stereotypier og uformelle «gutteklubber» fortsatt er utbredt og medvirkende årsaker til at kvinner ikke avanserer i samme takt og tempo som sine mannlige kollegaer.

Feil konklusjon?

I innlegget «uriktig om kjønnsbalanse» refererer Sundby til en tabell i rapporten som viser andelen av kvinner og menn med avlagt doktorgrad fra 1980 til 2014. Deretter påstår han at «forfatterne av rapporten ser bort fra denne utviklingen og trekker feil konklusjon av sitt materiale». Denne kritikken oppleves som vanskelig å forstå. I rapporten skriver vi følgende:

«Kvinner var i flertall blant dem som tok doktorgrad i kalenderåret 2014. (...) Likevel er situasjonen den at kvinners akademiske karriereutvikling stopper opp, eller går langsommere enn menns. Noe av forklaringen kan være manglende interesse for en vitenskapelig karriere, personlige valg og prioriteringer, mangel på støtte i arbeidsmiljøet, eller svikt i karrierefremmende insentiver og konkrete likestillings tiltak innenfor institusjonene. I intervjuene har vi spurt våre informanter om bakgrunnen for deres akademiske karrierevalg og mer spesifikt om hvordan likestillingsproblematikken og tiltak knyttet til kjønnsbalanse tas opp ved institusjonene» (Brandser og Sümer 2016: 55).

Vi går deretter videre til analy-

sen av våre egne data som belyser hvordan de komplekse mekanismene underveis påvirker karriereløpene og skaper ubalansen på toppen, noe som aggregerte data ikke evner å fange inn. Datamaterialet ble analysert i lys av den omfattende forskningslitteraturen på feltet og endringene i norske akademia etter mange år med gjennomgripende reformer.

Ingen magisk formel

Med referanse til populasjonsdynamikken i havet, hevder Sundby at «økningen i andelen av kvinnelige forskere i toppstillinger gjennom de seineste årene har fortsatt å øke i tilnærmet samme takt som økningen i andelen av kvinnelige forskerrekutter i det tidligere sammenlignbare tidsrommet.»

Dette stemmer ikke ved de tre fakultetene som var kontekst for vår undersøkelse. Likestillingsstatistikk fra UiB viser at andelen kvinnelige professorer har gått ned ved det samfunnsvitenskapelige og det humanistiske fakultet fra 2009 til 2016 til tross for en økning i andel kvinnelige stipendiat. Matematisk-Naturvitenskapelig fakultet hadde kun 14 prosent kvinnelige professorer i 2016. Den oppsiktsvekkende lave andelen kvinner i toppsjiktet gjenspeiler ikke rekrutteringsgrunnlaget. Det er altså lite som tyder på at populasjonsdynamikken i havet kan forklare tilstanden i akademia.

Det finnes neppe noen magisk formel for å beregne forholdet mellom avlagt doktorgrad, fastansettelse med førstekompetanse og oppnåelse av professorkompetanse. Derimot finnes det omfattende internasjonal forskning som viser at kvinners karriereprogresjon fra avlagt doktorgrad til professorstilling påvirkes av

et komplekst samspill mellom sosiale, kulturelle og strukturelle faktorer, deriblant kjønnete stereotypier, implisitt kjønnsbias (ubeviste fordommer) i evalueringer og tradisjonstunge fagkulturer (se vår artikkel Brandser & Sümer 2017 for en kort oppsummering av litteratur på feltet). Det som blir presentert som «alternative fakta» i Sundbys debattinnlegg, baserer seg etter vårt skjønn på en altfor enkel forklaringsmodell som, med all respekt å melde, har begrenset overføringsverdi til det komplekse «økosystemet» som dagens akademikere befinner seg i. Hvem kunne eksempelvis i 1980 forutse den nye karrieredynamikken som har utviklet seg i kjølvannet av tellekantsystemet? Det faktum at andelen kvinner har gått ned eller stått stille ved noen fakulteter, er bemerkelsesverdig og viser at den lave bestanden av kvinnelige professorer på ingen måte gjenspeiler den store stimen av rekrutter som streifer omkring på dypere vann.

Likestilling i ryggmargen

Det burde være kjent, også for naturforskere, at kvalitative metoder følger en helt annen logikk enn kvantitative metoder. Hensikten med å utforske individers perspektiver, opplevelser og erfaringer av egne karrieremuligheter gjennom dybdeintervjuer er å bidra til bedre forståelse av et sammensatt problem. Forhåpentligvis har vår studie lyktes i å etablere beskrivelser, begreper og fortolkninger som er overførbare og nyttige på andre områder med beslektede problemstillinger (jf. likestillingsparadokset). Kjønnsbalanse handler ikke bare om å ha en balansert fordeling av kvinner og menn på alle nivå. Det handler om å utvikle organisasjoner som har likestilling og antidiskriminering i den personalpolitiske ryggmargen og kan møte fremtidens utfordringer med en større bredde av perspektiver.

«Resultatene fra vår studie viser også at kjønnete stereotypier og uformelle «gutteklubber» fortsatt er utbredt.»

Forskning er skriving

Skriving er ikke noe som kommer i tillegg til forskningen, men en fullstendig integrert del av det å forske, mener Dag Sjøberg, som reagerer på en sak i Forskerforum.

ARTIKKELSKRIVING: Jeg ble forbauset over hovedoppslaget i Forskerforum nummer 1/2018, «Med plikt til å skrive». Forsideingressen slår fast at den typiske vitenskapelige artikkelen blir skrevet med ulyst, og artikkelforfatteren stiller spørsmålet: «Kva er trikset for å få skrivinga unna?»

Men skriving er ikke noe som kommer i tillegg til forskningen, noe man bare må få unna. Skriving er en fullstendig integrert del av det å forske. Har man forskningsplikt, har man skriveplikt. Har man ulyst mot å skrive, har man ulyst mot å forske. Det er som om en lokfører skulle si: «Jeg liker jobben, men har ulyst mot å kjøre tog.»

Skriving er å tenke

Forskning er å produsere ny kunnskap og innsikt. Forskning krever komplekst tankearbeid. Videreutvikling av komplekse tanker forut-

AV DAG SJØBERG,
professor, Universi-
tetet i Oslo

setter at man skriver dem ned. Det stopper ganske raskt opp for de fleste av oss når det gjelder dybde og struktur på tanker, hvis de ikke skrives ned. Det hender at ph.d.-stipendiater jeg veileder, sier at de har en klar forståelse av en sak i hodet, men sliter med å få skrevet denne ned. «Fortell meg dine tanker, så skal jeg skrive dem ned for deg», sier jeg da. Det blir raskt tydelig at forståelsen ikke er så klar likevel. Uklar tanke, uklar tekst.

Ingen tekst, ingen forskning

Forskning er kumulativ. Den bygger på annen forskning, og ny forskning skal gi et bidrag utover det som allerede finnes i forsknings-

litteraturen. Et forskningsarbeid er ikke fullført før den foreligger skriftlig og kan legges til den eksisterende litteraturen. En skriftlig fremstilling av hva man har funnet ut, er en basis for at andre forskere skal kunne vurdere analyser, resultater og konsekvenser. De mest konstruktive kommentarene kommer oftest fra fagfeller, men også prosessen med å skrive mer populært for et større publikum (formidling), og det å få tilbakemeldinger fra personer utenom spesialfagfeltet, bidrar til økt kunnskap.

Selv i eksperimentelle fag der måling er sentralt, må man beskrive hvorfor man forsker på en gitt problemstilling, hva og hvordan man måler, hva alternative måter å måle på er, hvor gyldige resultatene er, det vil si: Hva er mulige feilkilder, og i hvilken grad kan resultatene generaliseres utover den konteksten man har gjennomført målingene i? Det å beskrive konsekvenser av funn, er også et viktig element i et forskningsarbeid.

Derfor er det alarmerende hvis det er en utbredt holdning som Lynn Nygaard (spesialrådgiver i vitenskapelig publisering ved PRIO)

møter blant forskere innen naturvitenskapelige og teknologiske fag, at forskning oppfattes som atskilt fra skrivingen: «Forskninga er spennande, skrivinga er eit nødvendig vonde.» Jeg stiller spørsmålet om hvordan man ønsker å representere forskningsresultater hvis man ikke ønsker å gjøre det skriftlig. Er tabeller, figurer eller ligninger uten tekst det ønskelige? Eller er funnene mest spennende hvis de bare finnes i hodet på forskerne, godt gjemt unna fagfelle-vurderinger og kritikk?

Forskere må bruke tid på skriving

Tipset i Forskerforum-artikkelen om å sette av 30–60 minutter hver dag til skriving virker på meg meningsløst. Hvordan skal i så fall resten av forskningsdagen deles opp? 30–60 minutter lesing, 45 minutter datainnsamling og analyse, 30 minutter tenking, og så kan man prate resten av dagen?

Akademia trenger åpenbart å tydeliggjøre for både nye og etablerte forskere at skriveprosessen er en uatskillelig del av forskningsprosessen. Det krever stor innsats over tid å bli god til å skrive vitenskapelig. Ja, det å bli en god forsker krever stor innsats over tid.

En undervurdert ressurs?

Ved å la professorer undervise og veilede også etter fylte 70 kan man oppnå mer faglig kontinuitet, skriver Knut Bjørlykke.

PROFESSOR EMERITUS: Når professorer blir 70 år, skal de etter dagens regler trekke seg tilbake og gi plass for yngre krefter som skal fortsette forskningen og undervisningen i faget. Det gis imidlertid muligheter for å fortsette med begrenset undervisning og veiledning med en lønn som i staten er ca. 190 kr i timen for pensjonister.

En arbeidsplass på et universitetsinstitutt, selv om det bare er et skrivebord i en større sal, blir betraktet som et stort privilegium for pensjonisten, men blir den faglige innsatsen som pensjonisten bidrar med, verdsatt? Er det pensjonisten som jobber nesten gratis, som skal være takknemlig, eller er det universitetet? I hvilken grad jobber forskere – og særlig de som er pensjonister – for seg

AV KNUT BJØRLYKKE,
professor emeritus,
Universitetet i Oslo

selv og sin egen prestisje, og hvor viktig er det for dem å delta i et faglig felleskap?

Gir kontinuitet

Det er jo riktig at et fag eller et forskningsområde trenger rekruttering. Men selv om det finnes godt kvalifiserte søkere til professorater som blir ledige, vil de ofte ha kvalifikasjoner fra andre spesialiteter innenfor forskning og undervisning enn den som går av. Ved å fortsette å involvere professorer i undervisning og veiledning etter 70 kan vi oppnå mer faglig kontinuitet.

Særlig i anvendte fag kan det være at universitetene har problemer med å konkurrere med næringsliv og andre offentlige kandidater om de beste kandidatene, og bidrag fra godt kvalifiserte pensjonister kan da komme godt med. De stenger da ikke for yngre godt kvalifiserte krefter.

Trenger mer enn en forskningsfront

Det legges nå stor vekt på fremragende forskning, og det er viktig at vi har professorer som er nær forskningsfronten selv om det kan være på et begrenset eller spisset område. Vi må imidlertid også ta vare på bredden i faget.

Det meste av det som skal dekkes i forelesninger også på masternivå, er ikke alltid nær dagens forskningsfront, men dreier seg om et faglig grunnlag som studenten bør ha for å kunne være kvalifisert for et yrke. Bare en liten del av det som foreleses ved Universitetet i Oslo i forskjellige fag, er et resultat av egen forskning, og ikke alle fagdisipliner har særlig god kontakt med forskningsfronten. Fokuseringen på sentre

for fremragende forskning har kanskje ført til mindre oppmerksomhet mot områder hvor det er store svakheter både når det gjelder forskning og undervisning.

Kollegialitet

Store forskningsprosjekter og sentre gir stor makt til ledelsen når det gjelder å organisere forskningen og å formulere faglig problemstillinger. De som skal begynne på en forskerkarriere, må i svært mange tilfeller velge forskningsprogrammer og prosjekter der problemstillinger og metoder alt er bestemt. Forskningens frihet er meget begrenset.

Det sterke fokuset på å konkurrere om å bli best innenfor forskningen, kan også ha en pris i form av samarbeide og kollegialitet også ved universitetets institutter. Pensjonister kan ha et litt mer avslappet forhold til denne konkurransen og bidra til fagmiljøet.

Amerikanske og kanadiske universiteter har ikke en slik fast aldersgrense som vi har i Norge. Der er det forbudt å diskriminere på grunnlag av rase, kjønn og alder!

Gjorde vitskap av eigne garderober

«Thor Bendz Kielland med sin andre kone, amanuensis Edle Due Astrup. Han er kledd i kjole og hvitt, han bærer sin orden; Ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden, som han fikk i 1952. Hun har fotsid kjole. Kielland var direktør for Kunstindustrimuseet fra 1928 til ca. 1960.» Dette er arkivteksten til bildet, som tilhører Teknisk museum, og er å sjå i fotoportalen Digitaltmuseum.no.

Kvifor lét museumsparet seg fotografere slik? Teknisk museum hadde ikkje fleire opplysningar, og då var det godt å finne ein artikkel av Anne-Sofie Hjemdahl. Biletet er ein del av eit fotomateriale som ho tok for seg i ei doktoravhandling i museologi frå 2015. I artikkelen fortel ho om avhandlinga: «Jeg presenterer museets kunsthistoriker og direktør Thor Kielland som var opptatt av å bringe drakt inn i museet som en del av kunstindustrien. Jeg følger hans andre kone Edle Due Kielland, som i 1949 ble leder for den nyopprettede tekstil- og draktavdelingen ved museet, og som arbeidet med å profesjonalisere feltet.»

Forskerforum veit ikkje meir enn Hjemdahl om dette, så ho skal få ordet vidare: «I en samling på 99 fotografier limt opp på museets registreringskort har museets ektepar vendt draktforskningens metoder innover og gjort egne garderober til gjenstand for en fotografisk dokumentasjon. Samtidig har de skrevet ned opplysninger om hvert enkelt plagg og antrekk. I fotografiene møter vi Thor Kielland som poserer i alt fra underbukser og hverdagsdress til smoking og seremonimesterutstyr, mens Edle Due Kielland viser seg i alt fra gallakjole og sommerkjole til arbeidsantrekk og badetøy. I samlingen etablerer ekteparet sine selvportrett samtidig som de bruker museets dokumentasjonspraksiser til å vitenskapeliggjøre egne garderober og egne liv.»

Kjelde: Anne-Sofie Hjemdahl: «Motedrakt blir musealt kunnskapsfelt, 1928–1960 – å gjøre kropp med moteklær» (Folkeminner.no)

Foto: Teigens Fotoatelier / DEXTRA PHOTO, Norsk Teknisk Museum

– Positivt med egen forskningsminister

Med utnevnningen av Iselin Nybø (V) har regjeringen for første gang siden Tora Aasland (SV) i 2012 fått en egen forsknings- og høyere utdanningsminister.

– Det er gledelig med en egen statsråd dedikert til forskning og høyere utdanning. Vi i Forskerforbundet har lenge tatt til orde for dette, sier leder Petter Aaslestad. Han er spent på hva den nye statsråden kan få til når det gjelder arbeidsbetingelser og rekruttering til forskeryrket.

– Venstre har et eget kapittel om dette i sitt stortingsprogram. Der står det helt korrekt at forskningsinstitusjonene er «preget av mange midlertidige stillinger og relativt dårlige lønnsbetingelser». Det er gledelig at vi får en statsråd som tar med seg denne forståelsen inn i jobben, sier Aaslestad.

Godt forskningsmål – sats på forskerne

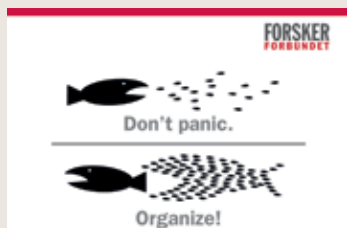
I den nye regjeringserklæringen – den såkalte Jeløya-plattformen – vil regjeringen «øke den offentlige forskningsinnsatsen ut over 1 % av BNP i en omstillingsfase». Det tas godt imot av Forskerforbundets leder Petter Aaslestad.

– Dette er positive signaler. Hvis en slik forskningssatsing skal lykkes, må det også satses på forskerne. Undersøkelser viser at færre unge vil bli forskere, samtidig som aldersavgangen er stor. Mer og bedre offentlig forskning, er avhengig av god rekruttering. Derfor blir det avgjørende å tilby forskertalentene faste jobber, faglig frihet og konkurransedyktig lønn, mener Aaslestad.

God medlemsvekst i 2017

I 2017 fikk Forskerforbundet nesten 2 000 nye medlemmer, og hadde en medlemsvekst på litt over 4 %. Ved utgangen av 2017 hadde vi 21 800 medlemmer. Takk for strålende innsats til alle ververe der ute!

Rekruttering av studentmedlemmer er en av hovedprioriteringene våre, og i 2017 økte antall studentmedlemmer med 35 %. Ved årsskiftet hadde vi nesten 1 400 studentmedlemmer. Fokus på rekruttering av studentmedlemmer fortsetter, med mange spennende aktiviteter i vente. Vi håper på en god medlemsvekst også i 2018 og ønsker alle lykke til med vervingen!

Savner tid til undervisning og veiledning

For første gang har NOKUT gjennomført en fullskala undersøkelse av undervisernes syn på studiekvaliteten i høyere utdanning. Norske undervisere er i stor grad fornøyd med kvaliteten på studieprogrammene, men savner bedre tid til forberedelser, undervisning og veiledning.

– Underviserundersøkelsen kommer til å bli et svært nyttig verktøy for å forbedre studiekvaliteten, og jeg håper den leses og brukes av både institusjoner og politikere, sier Forskerforbundets leder Petter Aaslestad. Han poengterer at funnene i stor grad samsvarer med funnene i Studiebarometeret, hvor studentene sier sin mening om studiehverdagen.

– Både studenter og undervisere ønsker mer tid til veiledning og undervisning, og mer studentaktiv og variert læring. Jeg forventer at dette blir et prioritert område fremover, sier Aaslestad.

Forhandlinger om ny offentlig tjenestepensjon

Forhandlingene mellom regjeringen ved Arbeids- og sosialdepartementet og arbeidstakerorganisasjonene om ny tjenestepensjon i offentlig sektor startet 1. februar. Fristen for å komme fram til en løsning er satt til 1. mars.

– Fra vår side er vi innstilt på å finne løsninger som tilgodeser alle Unios grupper – både de som av helsemessige årsaker må gå tidlig, og de som ønsker å jobbe lenge, sier Unio-leder Ragnhild Lied.

– Det blir tøffe forhandlinger, men vi er alle innforstått med at dagens offentlige tjenestepensjonsordning må tilpasses den nye folketrygden på en bedre måte. Blant annet må yngre medlemmer få mulighet til å kompensere for levealdersjusteringen raskest mulig, sier Lied.

Nytt fra Hovedstyret

Hovedstyret har oppnevnt representanter til Unio stat for 2018 og 2019. Forbundsleder Petter Aaslestad, hovedstyremedlemmene Ellen Karoline Dahl og Steinar Vagstad og forhandlingssjef Jorunn Solgaard er Forskerforbundets representanter i forhandlingsutvalget de neste to årene.

Hovedstyret har behandlet utkast til arbeidsprogram for perioden 2019–2021 og justert verdiplattform for Forskerforbundet, og programutkastene er sendt på høring til lokallag og foreninger før behandling på Landsrådet 20.–21. mars og endelig vedtak på representantskapsmøte 16.–17. oktober 2018. Det samme gjelder høringsnotat om Forskerforbundets organisasjonsstruktur og eventuell omgjøring av Landsrådet til et Landsstyre.

Fakta om Forskerforbundet

- **Forskerforbundet** er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- **Forskerforbundet** har ca. 22 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.
- **Forskerforbundet** arbeider for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

Kurs og seminarer

Forskerforbundet arrangerer følgende tillitsvalgtkurs i mars 2018:

- 9. mars: Working in Norway – Know your rights! For our Non-Norwegian members.
- 13.–14. mars: Kurs i pensjon, for tillitsvalgte i alle sektorer
- 15.–16. mars: Grunnopplæring i lov- og avtaleverk for tillitsvalgte i privat sektor

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på forskerforbundet.no/kurs.

Verv en kollega

Kjenner du noen som kan bli medlem i Forskerforbundet? Verv en kollega i dag og få vervepoeng som kan tas ut i form av gavekort. Jo flere du verver, jo mer får du i premie: 500 kr. for ett nytt medlem, 1 500 kr. for to, og deretter 500 kr. for hvert ekstra medlem du verver. På Min side finner du oversikt over dine vervinger og din poengsaldo.

**FORSKER
FORBUNDET**

Følg oss!

facebook.com/forskerforbundet
twitter.com/Forsker

@forskerforbund

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2016–2018: Petter Aaslestad, NTNU (leder), May-Britt Ellingsen, NORUT Tromsø (nestleder), Ellen Karoline Dahl, UiT Norges arktiske universitet, Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder, Brita Haugum, Akershus universitetssykehus, Kristian Mollstad, Presteforeningen, Steinar Vagstad, Universitetet i Bergen, Kristin Ran Choi Hinna, Høgskulen på Vestlandet (1. vara), Rolf Borgos, Høgskolen i Innlandet (2. vara), Inger Auestad, Høgskulen på Vestlandet (3. vara).

SEKRETARIATET: Generalsekretær: Hilde Gunn Avløp. Stab: Spesialrådgiver Frank O. Anthun, kommunikasjonsleder Lars Kolltveit, informasjonsleder Unn Rognmo.

Arbeidslivsavdelingen: avdelingssjef Bjørn T. Berg, fagsjef Jorunn Dahl Norgård, spesialrådgiver Kari Folkenborg, spesialrådgiver Jon Wikene Iddeng, forhandlingssjef Jorunn Solgaard, rådgiver Andreas Christensen, spesialrådgiver Lene Ståhl, rådgiver Vegard Thorbjørnsen, seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad, advokat Stine Nordgren Johannessen, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Mariann Helen Olsen, advokat Jannicke Ryun Sæther. **Organisasjonsavdelingen:** organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, rådgiver Natasa Duric, organisasjonskonsulent Nina Fjeld, rådgiver Synne Freberg, rådgiver Renate Storli. **Administrasjonsavdelingen:** administrasjonssjef Birgitte Olafsen, fagansvarlig HR og administrasjon Kjetil Tønseth Mørk, arkivleder Kristine K. Brox, IT-konsulent Inger Marie Højfeldt, seniorrådgiver Aina Nilssen, økonomiansvarlig Marit Sletner, regnskapssekretær Karin Haug, personal- og økonomikonsulent Elisabeth Johansen, økonomikonsulent Rita Kvæl, seniorkonsulent Linda Pettersson, førstesekretær Hans Askildsen, seniorkonsulent Brit Helen Hesselberg, førstesekretær Tore Sandnes, konsulent Ane Rinnaas Skuseth.

Vårens vakreste ...

AV HILDE
GUNN AVLØPP,
generalsekretær i
Forskerforbundet

Hovedtariffoppgjøret 2018 står foran oss med kompliserte utfordringer. I år inkluderer det ikke bare penger, men også forhandlinger om et modernisert tariff- og forhandlingssystem i staten, fritid- og arbeidstid er utfordret på enkelte tariffområder, og ikke minst foregår det nå forhandlinger om ny offentlig tjenstepensjonsordning mellom hovedorganisasjonene og regjeringen.

Fjorårets ramme for oppgjøret var på om lag 2,4 prosent. Årets prognoser viser en forsiktig oppgang i økonomien, og både Finansdepartementet og SSB antyder en ramme på oppgjørene på 3 prosent. TBU leverer sin rapport i slutten av februar, men antagelsene

så langt er et overheng på 1,5 i staten, 1,8 i KS og 0,9 i Oslo kommune.

Modernisert tariff- og forhandlingssystem i staten er et arbeid som har gått over flere år, men som er forutsatt ferdigforhandlet i årets oppgjør. Det har vært tema i flere ulike tariffkonferanser og seminarer i forbundets regi. Hovedstyret nedsatte i fjor en arbeidsgruppe som ser på ulike modeller og elementer. De blir en viktig rådgivende gruppe når hovedstyret skal sette endelige krav til hovedoppgjøret i staten.

Statens personaldirektør har besøkt tariffmotpartene siden i høst og fremlagt arbeidsgiverne i staten sine overordnede føringer for ny modell – kalt målbilde:

«Arbeidsgiverpolitikken bygger på forvaltningsverdiene, og skal bidra til at staten er en moderne og attraktiv arbeidsgiver, som kan rekruttere, utvikle og beholde gode medarbeidere og løse sitt samfunnsoppdrag.»

I presiseringen av innholdet er statens personaldirektør klar på at de ønsker en forenkling. Videre merker vi oss at de ønsker en kombinasjon mellom sentrale standarder og større lokale fullmakter. For Unio og Forskerforbundet er fordeling mellom

«Årets prognoser viser en forsiktig oppgang i økonomien»

sentralt generelt tillegg og en lokal pott av en viss størrelse interessante momenter å jobbe videre med.

Offentlig tjenstepensjon ble bevart som bruttoordning i 2008/9. Levealdersjusteringen fra folketrygden ble imidlertid innført – og denne lar seg ikke reversere. Levealdersjusteringen gir store utslag på de yngre kullene. I tillegg vil uttaksreglene i offentlig tjenstepensjonsordning medføre at de yngre i stadig økende grad må arbeide lenger enn jevnaldrende som tar ut privat tjenstepensjonsordning.

Partene i arbeidslivet er derfor enige om at den offentlige tjenstepensjonsordningen *må endres*, men ikke om hvordan de vanskelige spørsmålene skal løses. Regjeringen og hovedorganisasjonene på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden har blitt enige om en prosess som skal sikre at hovedinnholdet og de viktigste punktene i ny tjenstepensjonsordning kan tas inn i de ulike offentlige tariffoppgjørene og gi mulighet til uravstemning.

Alle disse spørsmålene vil være tema på Forskerforbundets tariffkonferanse 6. og 7. februar. Jeg håper så mange som mulig av våre sentrale og lokale tillitsvalgte har mulighet til å delta og sikre at medlemmenes interesser står i fokus når det kompliserte puslespillet i hovedoppgjøret skal vedtas natt til 1. mai.

Faste innlegg fra generalsekretær Hilde Gunn Avløpp, administrasjonssjef Birgitte Olafsen, avdelingssjef Bjørn T. Berg og organisasjonssjef Joar Flynn Jensen

Komplisert lønssystem i staten?

AV STEINAR
VAGSTAD,
medlem av
hovudstyret i
Forskerforbundet

Regjeringa og Akademikerne vil erstatte dagens lønssystem i staten med eit nytt. Det gamle er komplisert, utdatert og ueigna til å rekruttere og behalde den arbeidskrafta staten treng, får vi høyre. Det nye skal bli enklare, meir fleksibelt og flytte meir av lønnsdanninga til dei lokale partane, for i større grad å fylle lokale behov.

I 2016 tok Akademikerne og staten første steget bort frå det gamle systemet – dei blei einige om ein avtale utan å vente på dei andre hovudsamslutningane. Desse blei ikkje med på dette første steget, og vi fekk to hovudtariff-avtalar i staden for éin. Mesteparten var heilt likt i dei to avtalane, største skilnaden gjekk på fordelinga av den totale ramma mellom sen-

tralt tillegg og avsetning til lokale forhandlingar.

Men ein situasjon med to avtalar har andre konsekvensar. Sidan avsetningar til lokale forhandlingar avheng av lønsmasse, måtte ein for eksempel finne ut kor stor lønsmasse kvar av avtalane utgjorde i kvar verksemd. Denne jobben blei sett bort til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Akademikerne. Desse rota det fryktelege til, lytta ikkje til råd og var ikkje interesserte i å rette opp påviste feil. Forvaltninga er nok ikkje så kompetent som mange trur.

Lokalt gjekk det langt betre – for arbeidstakarorganisasjonane blei forhandlingane kanskje litt enklare, sidan det var færre rundt bordet i forhandlingane. Men arbeidsgjevarane klagar over å måtte gjere «same jobben to gongar».

I fjorårets mellomoppgjør tok Akademikerne og staten eit steg vidare – dei avskaffa lønnstrinn og avtalte at alle pengane skulle fordelast lokalt. Vi andre fekk ei blanding av sentrale tillegg og avsetning til lokale forhandlingar, slik vi pleier. Resten av dei to avtalane er framleis svært like. Eit interessant aspekt er at Akademikerne framleis har dei gamle stillingskodane og lønnsrammene – det er altså ikkje noko substansielt nytt – men sidan dei ikkje har lønnstrinn, er det meir komplisert å beskrive (og finne) lønna til dei som er plasserte i lønnsramme.

Lokalt avdekte fjorårets forhandlingar eit stort mangfald i tilpassingar. Ved Universitetet i Bergen fekk alle i Akademikerne same prosenttillegget, medan det var individuelle tillegg i «vår» avtale. Ved Noregs handelshøgskule fekk alle i Akademikerne prosenttillegg, medan i «vår»

«Det staten og Akademikerne har fått til hittil, tyder ikkje på at dei skjønner kva dei driv på med.»

avtale fekk alle i vitskapleg stilling eit (anna) prosenttillegg, og alle på teknisk-administrativ side fekk eit kronetillegg. Ved dåverande Høgskolen i Oslo og Akershus fekk alle same kronebeløpet i avtalen vår, og same prosentvise tillegg

i avtalen til Akademikerne. Dette har sjølvstekt lite med lokale behov å gjere – lokale *innfall* er nok eit meir dekkande uttrykk.

Lokale arbeidsgjevarar var minst like frustrerte denne gongen. Litt av problemet er at når ein skyv lønnsdanninga ut lokalt, så må dei lokale partane ta det ansvaret for *alle* si lønnsdanning som dei sentrale partane tidlegare har hatt. Dette krev både kløkt og innsats og blei undervurdert mange stader. Det er eit tankekors at nokon synest det er ein god ide at fleire hundre lokale partar no kvar for seg skal prøve å gjere det som sentrale partar har pleidd å bruke mykje ressursar på å ordne for alle under eitt.

Vi går no inn i eit nytt hovudoppgjør, der staten gjerne vil fullføre overgangen til nytt lønssystem. Det staten og Akademikerne har fått til hittil, tyder ikkje på at dei skjønner kva dei driv på med, så ein bør ikkje ha for store forventningar til kva dei kjem til å føreslå denne gongen heller. Enn så lenge får vi trøyste oss med at hittil er det først og fremst arbeidsgjevarsida som har fått ein meir komplisert kvardag – for oss andre har det ikkje skjedd all verda.

Med barometre til frokost

Vi som befinner oss innenfor det et vittig hode har kalt for *konferanseutsatt sektor*, kan ikke unngå å bli godt vant med den ekspanderende genren *frokostseminar*. Hver eneste uke florerer det med tilbud fra alle kanter av organisasjonslivet. Genren er effektiv, men krevende: Oppmøte er før klokken åtte om morgenen – til gjengjeld er man gjerne på gaten igjen til halv ti, med en følelse av både å ha blitt faglig oppdatert på et eller annet viktig tema og å ha nesten en hel arbeidsdag liggende urørt foran seg.

En typisk anledning for et frokostseminar er når en eller annen ny-skrevet forskningsrapport skal lanseres. Så også en mandag i januar i år, da Nokut presenterte sin *underviserundersøkelse*, og der jeg hadde gleden av å delta i paneldebatten.

Det grunnleggende møtet

Studiebarometeret, som måler hvor tilfredse studentene er med de ulike studiene, er blitt et vel etablert virkemiddel i det man kaller *kvalitetsarbeid* i høyere utdanning. Forskerforbundet har ofte kommentert det paradoksale i at man jevnlig har hatt studiekvalitetsdiskusjoner mellom institusjonsledere, politikere, Nokut og studentene, *uten* at vi som de facto gjør jobben, har deltatt. Det er derfor svært gledelig at vi nå har fått et fullskala underviserbarometer (etter at Nokut i fjor presenterte en mindre såkalt *pilot*).

Rapporten er godt skrevet, og den treffer oss allerede i åpningssetningen: «*Utdanningskvalitet skapes i første rekke i møtet mellom underviserne og studentene.*» Ja, nettopp, det er dette møtet vi er så opptatte av å få til best mulig.

Vi er ikke misfornøyde

Gjennomgående viser undersøkelsen at underviserne er godt fornøyde både med innholdet i utdanningene og med det læringsutbyttet studentene sitter igjen med. Dette samsvarer nokså bra med hva Studiebarometeret også viser. Det er oppløftende at studenter og undervisere på mange områder vurderer situasjonen nokså likt.

Underviserbarometeret slår hull på noen veletablerte, fastlåste myter (noe vi kommenterte også i fjor under pilotpresentasjonen). Underviserne ønsker å bruke *mer* tid på undervisningen – det er altså ikke slik at vi helst vil stenge oss inne på (celle)kontorene våre og utelukkende konsentrere oss om forskningen. Man ønsker mer kollegialt samarbeid om undervisningen, og man vil gjerne gjøre mer bruk av ulike studentaktive undervisningsformer. Man ønsker mer lederstøtte og mer undervisningsledelse. At dette etterspørres, er positivt. Holdningen er ikke (lenger) «ikke legg deg opp i undervisningen min». Men disse intensjonene om «mer» har selv sagt også en ressurside det er vår oppgave som fagforening å minne kontinuerlig om.

I paneldebatten kunne prorektor ved NTNU, Anne Borg, fortelle at man der hadde bygd om enkelte, gamle undervisningslokaler for å kunne tilby andre undervisningsformer enn de tradisjonelle auditorieforelesningene (som i parentes bemerket selv sagt fremdeles har sin grunnleggende verdi). Dette gav meg anledning til å sparke ballen

AV PETTER AASLESTAD,
leder i Forskerforbundet

«Underviserne ønsker å bruke mer tid på undervisningen»

videre til kunnskapsminister Røe Isaksen: Når nå langtidsplanen for forskning og høyere utdanning skal revideres, så må det fremkomme en forpliktende opptrappingsplan for rehabilitering av bygg i UH-sektoren. Dette har vært både sagt og lovet i flere tidligere runder.

De skuffede

Helt siden antikken har undervisere uttrykt skuffelse over studentenes forkunnskaper. Så også i Underviserbarometeret: Underviserne i barnehagelærerutdanningene er blant dem som tydeligst melder fra om studenters manglende forkunnskaper. Men det *kan* jo tenkes at en barnehagelærerstudent møter opp med forventninger til studiet som ikke samsvarer med det studiet har tenkt å tilby? Problemet kan løses enten ved ekstra forkurs i fag der kunnskaper fra videregående ikke ansees som tilstrekkelige. Og en gjensidig forventningsavklaring i forkant kan også være på sin plass. Uansett må vi forvente at neste underviserbarometer om tre år viser at man har fått bukt med problemet.

Når dette leses, har jeg atter et frokostseminar bak meg – om Studiebarometeret denne gang.

NYHETER

En av fem sykepleierstudenter strøk

NYHETER

KhiO-lærer advarte studenter mot kollega

DEBATT

«Jeg kjenner ingen som trives i åpne kontorlandskap»

Flere nyheter
Mer debattstoff
Flere stillingsannonser

www.forskerforum.no

NYHETER

– Israel oppfører seg som en røverstat

Forskere frykter akademisk boikott hvis denne loven går igjennom.

NYHETER

Terrorangrepet: Behandles for røyk- og fallskader

Forsker Arne Strand pådro seg røyk- og fallskader i forbindelse terrorangrepet mot hotellet i Kabul lørdag.

DEBATT

Hva jeg tenker på når jeg skriver og snakker om forskning

Hva er det som gjør at jeg synes det er morsomt og meningsfullt å trene forskere i å dele kunnskapen sin med deg og andre som kan ta den i bruk?